

PAVLE SIMOVIĆ

**IDENTITET,
AUTONOMIJA
I SPASENJE**

INSTITUT ZA IZUČAVANJE RELIGIJE

Naziv djela:
Identitet, autonomija i spasenje
(Kratka biblijsko-filozofska studija)

Autor:
Pavle Simović

Izdavač:
Institut za izučavanje religije
www.religija.me

Dizajn korica i tehničko uređenje:
Pavle Simović

Štampa:
Donat Graf, Beograd

Prvo izdanje, 2026.

Sadržaj

UVOD: POGLEDI NA SVIJET	5
1. IZVOR ŽIVOTA ILI SLUČAJNI ŽIVOT?	13
2. KAKO ZNAMO KOJI POGLED JE ISPRAVAN	16
3. UNUTRAŠNJI KONFLIKT I KONFLIKT SA BOGOM	20
4. KAKO SE UNUTRAŠNJI KONFLIKT MANIFESTUJE U SVA- KODNEVNOM ŽIVOTU	24
5. STARI SAVEZ: ZAKON, PREKRŠAJ I „PRAVNI LIJEK“ .	29
6. OSNOVNA STRUKTURA PLANA SPASENJA	34
7. OSNOVNA FILOZOFSKA NAPETOST: ZAVISNOST NASUPROT AUTONOMIJI	49
8. UKRŠTANJE KONCEPATA	54
9. BIBLIJSKI ODGOVOR	59
10. PARADOKSI AUTONOMIJE	64
11. IZGARANJE U MODERNOM IDENTITETU	69
12. RELIGIJSKA SIMULACIJA	75
13. ILUZIJA SPASENJA POMOĆU VISOKE TEHNOLOGIJE .	81
14. IDEOLOŠKI KREIRANI IDOLI	89
POGOVOR	95

Identitet, autonomija i spasenje

Uvod: Pogledi na svijet

Svi mi imamo pogled na svijet. Svi mi vidimo svijet oko sebe na specifičan način.

I ovaj pogled na svijet utiče na svaki aspekt naših života. Od posla koji obavljamo do načina na koji razgovaramo s porodicama koje vodimo, naš pogled na svijet dotiče se svakog područja naših života.

Svjetonazor je okvir temeljnih koncepata vjerovanja o svijetu. Ukratko, svjetonazor predstavlja prizmu kroz koju vidimo svijet.

Svjetonazor u svojoj suštini je način gledanja. To je način da sagledavamo svijet oko sebe.

A naš pogled na svijet ne pruža nam samo perspektivu kojom vidimo svijet. On nam pruža odgovore na najdublja životna pitanja.

A jedan od preovlađujućih svjetonazora koji danas postoji je sekularizam.

Oxford Languages definiše sekularizam kao „princip odvojenosti države od vjerskih institucija“.

Sekularizam je namjerno, svrsishodno odvajanje od bilo kojeg skupa religijskih vrijednosti. A kada je u pitanju nacija, to je način upravljanja unutar pluralističkog društva.

Evolucijski biolog Ričard Dokins konstatuje da sekularizam „kategorički ne tvrdi da vjerski ljudi ne smiju

javno govoriti ili imati pravo glasa u javnom životu. Radi se o tome da sama religija ne bi trebala davati privilegovano pravo glasa u javnom životu ili veći uticaj na njega.“

Unutar sekularističkog pogleda na svijet, ne postoji nijedna „privilegovana“ religija koja pruža temelj za najdublja životna pitanja. Ne postoji specifična vjera koja nadvladava drugu. Nema duhovnosti koja nadmašuje nauku ili biologiju.

Sekularizam pokušava da obezbijedi prostor za sve svjetonazore, sisteme vjerovanja i okvire.

Po prirodi je pluralistički, ne želi da bilo koji određeni pogled na svijet nadjača drugi.

A unutar sekularističkog pogleda na svijet postoje tri glavne pretpostavke:

1. Odbacivanje natprirodnog. – Sekularizam pretpostavlja da je materijalni svijet sve što postoji. Postojanje transcendentne, natprirodne stvarnosti, poput Boga, često se odbacuje u korist prirodnijih objašnjenja za život i svemir.

2. Moralni relativizam. – Sekularizam teži pretpostavci da su moralne vrijednosti i etički principi subjektivni i kulturno konstruisani, poričući bilo kakve univerzalne ili objektivne moralne istine koje se primjenjuju na sve ljude u svim vremenima.

3. Autonomija ljudskog razuma. – Sekularizam stavlja ljudski razum i racionalnost u središte, pretpostavljaajući da su pojedinci sposobni razumjeti svijet i odrediti

značenje ili svrhu samo putem razuma, bez potrebe za božanskim otkrivenjem ili vjerskim autoritetom.

Sekularistički svjetonazor je dominantan okvir, posebno na Zapadu. I, iako sekularizam nije nužno neprijateljski raspoložen prema hrišćanstvu, on je u suprotnosti s hrišćanskim svjetonazorom.

Po čemu se hrišćanski svjetonazor razlikuje od sekularizma?

Hrišćanski svjetonazor je koherentan način sagledavanja života, sagledavanja svijeta različitog od deizma, naturalizma i materijalizma (bilo u njegovim darvinističkim, humanističkim ili marksističkim oblicima), egzistencijalizma, politeizma, panteizma, misticismizma ili postmodernizma. Takva teistička perspektiva pruža orijentaciju i smjer kada se suočimo s duhovnošću novog doba ili sekularističkim i pluralističkim pristupima istini i moralu.

Hrišćanski svjetonazor je nešto potpuno odvojeno od drugih svjetonazora. Pa ipak, ostaje inkluzivan i holistički, jer se bavi mnogim bolnim tačkama i pitanjima ljudskog iskustva.

Hrišćanski svjetonazor ne previđa nijedan aspekt ljudskog stanja. Pruža kontekst i odgovore na najdublja životna pitanja. On zasniva ljudsko iskustvo na nadi, a ne na očaju. Pruža prostor za sumnje i pitanja, ali i pruža put kojim treba krenuti dalje.

Za razliku od sekularizma, tri glavne pretpostavke hrišćanskog svjetonazora su:

1. Vjerovanje u natprirodno. – Za razliku od sekularizma, hrišćanski svjetonazor potvrđuje postojanje transcendentne, natprirodne stvarnosti.

Kao hrišćani, vjerujemo u ličnog Boga koji je stvorio i održava svemir, i da su duhovna bića, poput anđela i demona, dio te stvarnosti.

Hrišćanska vjera smatra i prirodno i natprirodno područje sastavnim dijelom razumijevanja svijeta i ljudskog postojanja.

2. Objektivna moralna istina. – Hrišćanski svjetonazor tvrdi da su moralne vrijednosti utemeljene u Božjem karakteru, što znači da ispravno i pogrešno nisu subjektivni ili kulturno relativni, već univerzalni i ukorijenjeni u Božjoj prirodi.

Vjerujemo da Božja Riječ, otkrivena u Svetom pismu, pruža objektivne moralne istine koje se primjenjuju na sve ljude u svim kulturama.

3. Zavisnost o Božanskom otkrivenju. – Hrišćanstvo priznaje važnost ljudskog razuma, ali naglašava da istinska mudrost i razumijevanje dolaze iz Božjeg otkrivenja. Iako je razum dar od Boga, kao hrišćani vjerujemo da se konačno značenje, svrha i istina otkrivaju kroz Sveto pismo i osobu Isusa Hrista, a ne samo kroz ljudski razum.

ODGOVARANJE NA NAJDUBLJA PITANJA

U srži svakog čovjeka leže duboka pitanja o životu, svrsi i ispunjenju. I svi mi tražimo odgovore na različite

načine i kroz različite okvire. Tri ključna pitanja u srcu čovječanstva mogu se sažeti ovako:

1. Zašto postojimo?
2. Šta je to „dobar život“?
3. Da li su drugi ljudi važni ili samo ja?

Pogledajmo kako **sekularistički pogled na svijet** odgovara na svako od ovih pitanja.

1. Zašto postojimo? – U sekularističkom okviru, postojanje se obično posmatra kao rezultat slučajnih, prirodnih procesa, poput evolucije i prirodne selekcije.

Ljudski život je proizvod biologije i slučajnosti, bez inherentne ili transcendentne svrhe. U sekularizmu, pojedinci moraju sami stvoriti smisao i svrhu u životu, često kroz lična dostignuća, odnose ili doprinos društvu.

2. Šta je to „dobar život“? – Sekularizam generalno definiše „dobar život“ u smislu lične sreće i ispunjenja.

To često uključuje težnju za zadovoljstvom, ličnom slobodom, samoizražavanjem i uspjehom u skladu sa onim što svijet smatra vrijednim i vlastitim preferencijama. A budući da u sekularizmu ne postoje apsolutni moralni standardi, „dobar život“ može varirati od osobe do osobe, zavisno o tome šta svaki pojedinac cijeni.

3. Da li su drugi ljudi važni ili samo ja? – Sa sekularističkim pogledom na svijet, drugi ljudi su važni prvenstveno zbog društvenih ili etičkih konstrukata, kao što su obostrana korist od saradnje i empatije.

Iako se često naglasak stavlja na ljudska prava i

jednakost, te vrijednosti uglavnom proizlaze iz ljudskog razuma, društvenih ugovora ili evolucijskih koristi, a ne iz nekog višeg moralnog zakona.

Važnost drugih često je povezana s tim kako odnosi doprinose individualnoj dobrobiti ili društvu, a ne s transcendentnim ili duhovnim mandatom.

Nasuprot tome, evo kako **hrišćanski svjetonazor** odgovara na ova tri ključna pitanja:

1. Zašto postojimo? – U okviru hrišćanskog pogleda na svijet, Bog je stvorio čovječanstvo, u ljubavi, za zajednicu s Njim i drugima. Naše postojanje nije slučajno ili bez svrhe. Mi postojimo kao sastavni činioци Božjeg plana, noseći Njegovu sliku i učestvujući u Njegovom otkupiteljskom djelu u svijetu.

2. Šta je to „dobar život“? – Kao Isusovim sledbenicima, dobar život nam je izložen u Isusovom životu i učenjima. Nije usmjeren na lični uspjeh, sreću ili postignuće. Umjesto toga, ukorijenjen je u ljubavi prema Bogu, ljubavi prema drugima i hodanju Isusovim putem. Propovijed na gori (Matej 5-7) i drugi odlomci iz Novog saveza dosledno naglašavaju važnost Božjeg Kraljevstva i života kao građana tog Kraljevstva.

3. Da li su drugi ljudi važni ili samo ja? – U hrišćanskom svjetonazoru, svaka osoba je važna jer je svaka osoba oblikovana i stvorena po Božjem obličju. Svaka osoba ima inherentnu vrijednost i vrijednost jer je stvorena na Božju sliku.

Bez obzira na socioekonomski status, radno mjesto ili porijeklo, svaka osoba je vrijedna i zaslužuje čast i dostojanstvo. A Sveto pismo nalaže Isusovim sledbenicima da vole svoje bližnje kao same sebe i da žive svoje živote u službi drugih.

KOJI POGLED NA SVIJET ĆETE ODABRATI?

Na prvi pogled, sekularizam izgleda kao da pruža prostor za sve, bez obzira na njihov pogled na svijet.

Ipak, kako dublje istražujete, sekularistički pogled na svijet je okvir izgrađen na pokretnom pijesku.

Tvrdnje da je život slučajna evolucija, da je lična sreća krajnji cilj i da su drugi ljudi važni samo u mjeri u kojoj održavaju mir i postižu lični uspjeh, ostavljaju nas, na kraju, beznadežnima i punima očaja.

Bez smisla i bez inherentne svrhe, na kraju se zapitamo: da li je išta zaista važno?

A ako sekularizam dovedete do njegovog logičnog kraja, odgovor bi bio: ne.

Iako je sekularistički pogled na svijet pluralističke prirode, i dalje mu nedostaje sposobnost da odgovori na najdublja pitanja koja svako ljudsko biće ima.

Hrišćanski svjetonazor pruža svjetlo kojim se može vidjeti u najmračnije djelove ljudskog iskustva. Pruža kontekst za naša najdublja pitanja. Pruža smisao i svrhu svakoj osobi, bez obzira na stas ili status.

Hrišćanski svjetonazor pruža snažnu i sigurnu osnovu

za svakoga da se postavi pitanje, da sumnja, da traži i, na kraju krajeva, da pronade razlog svog postojanja i budućnost u koju idemo.

Ono što mnogima izgleda kao uzak, ograničen način gledanja na svijet zapravo je okvir koji pruža odgovore na najdublja životna pitanja.

I, iako je sekularizam danas dominantan pogled na svijet, svi imamo izbor kojem ćemo se pogledu na svijet prikloniti. Svi moramo donijeti odluku o tome hoćemo li život smatrati slučajnim ili svrsishodnim. Svi možemo birati hoćemo li „dobar život“ smatrati ličnim preferencijama ili Bogom određenim.

Izbor je naš. I to je izbor koji se mora praviti svaki dan.

Svi imamo iste dokaze, ali oni ne govore sami za sebe. Svi dokazi moraju se tumačiti na osnovu sistema vjerovanja. Kao hrišćani, trebali bismo koristiti Bibliju da objasnimo dokaze.

Napokon, ne postoji nešto poput „svjetonazorske neutralnosti“ jer je to vjerovanje samo po sebi svjetonazor! Štaviše, Isus je razbio mit o neutralnosti kada je rekao: „Ko nije sa mnom, protiv mene je, i ko ne sabira sa mnom, rasipa.“ (Matej 12:30)

Kroz ovu knjižicu kratko ćemo vas provesti kroz osnovne koncepte na osnovu kojih sami možete izvući zaključke koji svjetonazor je tačan!

Glava 1.

Izvor života ili slučajni život?

DVIJE POLAZNE PRETPOSTAVKE O ŽIVOTU

A) Život kao urođen ili samonastao (naturalistički pogled). – U ovom okviru, život se posmatra kao rezultat materijalnih procesa – bilo kroz evoluciju iz nežive materije ili kao inherentno svojstvo prirode. Nema potrebe za spoljnim Izvorom; priroda sama (nekako) „proizvodi“ život.

B) Život kao dar od Boga (biblijski pogled). – Prema Bibliji, Bog je Stvoritelj i jedini Izvor života. Život nije nešto što postoji samo po sebi, već je dat, održavan i zavisan od Boga.

KLJUČNE RAZLIKE U RAZUMIJEVANJU

Porijeklo života

- Naturalizam: život nastaje spontano iz materije.
- Biblijski pogled: život dolazi od svjesnog, ličnog Stvoritelja.

Priroda života

- Naturalizam: život je kompleksna hemija i biologija.
- Biblijski pogled: život uključuje i duhovnu dimenziju, ne samo fizičku.

Vrijednost čovjeka

- Naturalizam: vrijednost je često relativna, zasnovana na društvu ili funkciji.
- Biblijski pogled: čovjek ima inherentnu vrijednost jer je stvoren „po Božijem obličju“.

Svrha života

- Naturalizam: svrha se samostalno definiše ili je uopšte nema.
- Biblijski pogled: svrha je data – odnos s Bogom i život u skladu s Njegovom voljom.

POSLEDICE ZA SVJETONAZOR

Ova početna pretpostavka utiče na gotovo sve:

Etika: Ako je život slučajan → moral može biti promjenjiv. Ako je život dar → moral ima objektivni temelj.

Smisao i identitet: Bez Stvoritelja → identitet je samokreiran (sami ga stvarate kroz učinak, postignuća i moć). Sa Stvoriteljem → identitet je primljen i otkriven.

Odgovornost: Naturalizam često vodi ka autonomiji („mi određujemo“). Biblijski pogled naglašava odgovornost pred Bogom.

FUNDAMENTALNA RAZLIKA

U suštini, radi se o pitanju: **Da li je život nešto što „imamo po sebi“ ili nešto što smo „primili“?**

Ako je život samonastao, čovjek je krajnji autor svog postojanja. Ako je Bog Izvor života, čovjek je

zavisan, odgovoran i usmjeren ka nečemu izvan sebe.

ZAKLJUČAK

Ova razlika nije samo teorijska – ona oblikuje način na koji ljudi vide istinu, dobro i svrhu.

Naturalistički pogled teži samodovoljnosti čovjeka, dok biblijski pogled naglašava zavisnost od Boga kao Izvora života i smisla.

Na prvi pogled, pomislili bismo kako je uopšte moguće da iko preferira pogled na svijet i život koji su proizvod puke slučajnosti i da smo prepušteni sami sebi i odgovorni samima sebi. Kasnije ćemo proći šta zapravo stoji iza toga.

Glava 2.

Kako znamo koji pogled je ispravan

U biblijskom okviru, spoznaja Boga nije zamišljena kao nešto skriveno ili rezervisano za mali broj ljudi, nego kao nešto **ugrađeno u samo iskustvo postojanja**:

a) Stvaranje kao objava. – Priroda i sam život upućuju na Izvor. Ideja je da red, svrhovitost i sama činjenica postojanja nisu neutralni, nego „govore“ o Stvoritelju (Poslanica Rimljanima 1:18-20).

b) Čovjek kao nosilac te spoznaje. – Čovjek je opisan kao biće koje nosi „obličje Božije“ – što podrazumijeva sposobnost da prepozna Boga, moralno rasuđuje i bude u odnosu s Njim.

c) Neposredan odnos (u početku). – U narativu stvaranja, čovjek ne dolazi do Boga kroz filozofiju, nego kroz direktan odnos. Spoznaja Boga je prvobitno bila **lična i neposredna**, ne samo intelektualna.

GDJE NASTAJE PROBLEM: ULAZAK GRIJEHA

Prema Bibliji, problem nije nedostatak informacija, nego **unutrašnji otpor**.

Griješ se ne opisuje samo kao loše ponašanje, nego kao **pomjeranje centra**:

- od Boga → ka sebi

- od zavisnosti → ka autonomiji
- od povjerenja → ka samoodređenju

ZAŠTO ČOVJEKU „SMETA“ TA SPOZNAJA

Ako je Bog Izvor života, onda to automatski nosi određene implikacije koje grešnom čovjeku nisu prijatne:

a) Čovjek nije konačni autoritet. – Ako je Bog izvor, onda čovjek nije vrhovni sudija istine i dobra. To direktno pogađa ljudsku želju za kontrolom.

b) Podrazumijeva odgovornost. – Ako je život dar, onda postoji i **odgovornost prema Darodavcu**. Grešna priroda teži da izbjegne odgovornost.

c) Razotkriva moralno stanje. – Božiji standardi ne samo da usmjeravaju nego i razotkrivaju. Drugim riječima, spoznaja Boga znači i suočavanje sa sobom.

d) Ograničava autonomiju. – Ideja da nismo „sami svoji“ nego da pripadamo Bogu direktno se sukobljava sa željom da sami određujemo pravila.

ZAŠTO ČOVJEK TRAŽI AUTONOMIJU

U biblijskom smislu, težnja ka autonomiji nije neutralna filozofska pozicija, nego **egzistencijalni izbor**.

Može se svesti na nekoliko dubinskih motiva:

a) Želja da se bude „kao Bog“. – Ne u smislu moći, nego u smislu **samoodređenja** – da sam definišem šta je dobro i zlo.

b) Iluzija slobode. – Autonomija se doživljava kao

sloboda i nezavisnost, iako biblijski pogled tvrdi da zapravo vodi u druge oblike ropstva (npr. strastima, strahovima, prolaznosti).

c) Nepovjerenje prema Bogu. – U korijenu je ideja: „Bog možda ne želi moje dobro, pa moram sam preuzeti kontrolu.“

d) Sumnja prema Bogu. – „Bog se ne otkriva jasno i ne otkriva se meni pa možda ni ne postoji. Najbolje je da sam preuzmem upravu nad svojim životom.“

e) Potiskivanje istine. – Nije stvar u tome da čovjek ništa ne zna, nego da aktivno potiskuje ono što mu je neprijatno, što ga na neki način ukorava ili osuđuje.

KLJUČNA NAPETOST

Na kraju, cijela problematika se može svesti na jednu duboku napetost:

Zavisnost od Boga vs. želja za samodovoljnošću

- Ako je Bog Izvor života → istinska realnost je zavisnost. Povrh toga, ako je Bog naš Tvorac, imamo odgovornost prema njemu.
- Ako čovjek želi autonomiju → pokušava živjeti kao da taj Izvor nije potreban.

ZAKLJUČNA MISAO

U ovom okviru, problem čovjeka nije prvenstveno intelektualni („ne zna“), nego **voljni i duhovni („ne želi“)**.

Zato potraga za autonomijom nije samo filozofska alternativa, nego pokušaj da se:

- izbjegne autoritet,
- redefiniše moral (što vodi beskrajnoj relativizaciji i stalnim promjenama, obično k stalnom slabljenju moralnih kriterijuma), i
- preuzme mjesto koje, po biblijskom shvatanju, pripada Bogu.

Očigledno, čovjek je u konfliktu sa samim sobom i u konfliktu sa Tvorcem.

Glava 3.

Unutrašnji konflikt i konflikt sa Bogom

OSNOVNA PROMJENA: POMJEREN CENTAR

U Knjiga Postanja 3. glava, čovjek prelazi iz stanja:

- povjerenja → u nepovjerenje
- zavisnosti → u autonomiju
- odnosa → u samousmjerenost

Time se dešava ključna stvar: centar života se pomjera sa Boga na čovjeka.

KONFLIKT SA BOGOM

a) Gubitak povjerenja. – Prije pada, odnos je zasnovan na povjerenju. Nakon pada, javlja se sumnja „da li Bog zaista želi moje dobro?“

To mijenja sve: Bog više nije izvor sigurnosti nego potencijalni ograničavač slobode.

b) Strah umjesto zajedništva. – „Sakrio sam se, jer sam se uplašio“ (Postanje 3).

Strah je znak da je odnos narušen. Bog se više ne doživljava kao Izvor života nego kao neko pred kim se treba sakriti ili koga treba izbjegavati.

c) Izbjegavanje i skrivanje. – Čovjek bježi, skriva se, izbjegava susret – ne želi preuzeti odgovornost.

Ovo je početak obrasca koji se ponavlja: distanca od Boga kao pokušaj da se izbjegne istina o sebi.

d) Prebacivanje odgovornosti. – „Žena koju si mi dao...“ „Zmija me prevarila...“ Ovdje vidimo:

- gubitak odgovornosti
- fragmentaciju odnosa

KONFLIKT UNUTAR ČOVJEKA (UNUTRAŠNJI RASCJEP)

Ovo je možda još dublji nivo.

a) Podjela između onoga što čovjek jeste i što pokušava biti. – Čovjek sada želi biti autonoman ali ostaje zavisan. To stvara napetost – želi biti „kao Bog“, ali zna da nije.

b) Svijest o krivici. – Pojavljuje se nešto novo:

- osjećaj krivice
- samosvijest o pogrešnosti

To nije samo društvena konstrukcija, nego unutrašnji sud koji čovjek ne može utišati.

c) Sram kao gubitak integriteta. – „Shvatili su da su goli“. Sram nije samo fizički, nego egzistencijalni osjećaj razotkrivenosti. Znači, čovjek više ne može biti „transparentan“ ni pred sobom ni pred drugima.

d) Rascjep volje. – Kasnije se to jasno izražava u Rimljanima poslanici 7: „Ne činim dobro koje hoću, nego zlo koje neću.“ Ovo pokazuje unutrašnji konflikt između želje i djelovanja.

KONFLIKT IZMEĐU IDENTITETA I UČINKA

Nakon pada:

- identitet više nije stabilno primljen
- čovjek pokušava da ga „pokrije“ ili izgradi

Primjer: smokvino lišće → pokušaj samopokrivanja.

To je prvi oblik samoproizvodnje identiteta kao reakcije na sram i poremećene odnose.

FILOZOFSKA STRUKTURA KONFLIKTA

Može se sažeti u tri sloja:

1. Ontološki konflikt

- čovjek je zavisian
- ali želi biti nezavisian

2. Epistemološki konflikt

- zna nešto o istini (krivica, moral)
- ali pokušava to potisnuti ili redefinisati

3. Egzistencijalni konflikt

- traži smisao
- ali ga pokušava proizvesti iz sebe

POSLEDICE KONFLIKTA

Ovaj unutrašnji i relacijski rascjep vodi u:

- strah
- anksioznost
- potrebu za kontrolom
- potrebu za opravdanjem sebe
- stalnu samoprovjeru

Drugim riječima, čovjek postaje problem sam sebi.

ZAŠTO KONFLIKT NE MOŽE SAM RIJEŠITI

Ako je problem nastao jer je čovjek sebe postavio kao izvor (samodovoljnost), onda pokušaj rješenja iz istog izvora vodi u beskrajno vrćenje u krug: problem i rješenje ostaju u istom sistemu. Zato Biblija tvrdi da rješenje mora doći „izvan“ tog zatvorenog kruga.

VEZA SA SPASENJEM

Sada se vidi zašto je spasenje ključno: ono nije samo oprostjenje nego rješenje konflikta.

Spasenje znači:

- pomirenje s Bogom
- obnovu izgubljenog identiteta
- iscjeljenje unutrašnjeg rascjepa

ZAVRŠNA SINTEZA

Nakon pada, čovjek živi u trostrukom konfliktu:

1. **sa Bogom** → nepovjerenje i distanca
2. **sa sobom** → rascjep, krivica i sram
3. **sa stvarnošću** → pokušaj da bude ono što nije

Čovjek je, dakle, pokušao postati izvor života, ali je time izgubio mir sa Izvorom – i samim sobom

Zato biblijski narativ ne opisuje čovjeka samo kao grešnog, nego kao **unutrašnje podijeljenog** i egzistencijalno napetog bića koje traži pomirenje.

Glava 4.

Kako se unutrašnji konflikt manifestuje u svakodnevnom životu

Sada prelazimo sa „unutrašnje strukture konflikta“, na to kako se on **konkretno vidi u svakodnevnom životu**. Ono što Biblija opisuje kao duhovni i ontološki rascjep, danas se manifestuje kroz vrlo prepoznatljive obrasce.

U ODNOSIMA: ŽELJA ZA BLISKOŠĆU NASUPROT STRAHU OD RAZOTKRIVANJA

a) Duboka potreba za odnosom. – Čovjek i dalje:

- traži bliskost
- želi biti poznat i prihvaćen

To dolazi iz njegove izvorne „relacijske“ prirode.

b) Istovremeni strah. – Ali paralelno postoji:

- strah od odbacivanja
- strah od razotkrivanja

Zato se dešava paradoks: želimo biti viđeni, ali se bojimo da budemo stvarno poznati.

c) Posledica: površni ili kontrolisani odnosi. – Ljudi često:

- pokazuju „uređenu (našminkanu) verziju sebe“
- skrivaju slabosti

- grade identitet kroz percepciju drugih
To je moderna verzija „skrivanja“.

U POSLU I KARIJERI: IDENTITET KROZ UČINAK

a) Rad kao izvor vrijednosti

Rad više nije samo sredstvo preživljavanja nego i način da se potvrdi vrijednost.

b) Stalni pritisak. – Ako identitet zavisi od učinka:

- svaki neuspjeh postaje lični udarac
- svaki uspjeh je privremen

Proizvod toga je život kao stalni test vlastite vrijednosti – sastavljen od uspona i padova.

c) „Izgaranje“ kao simptom. – Izgaranje je kolaps sistema samopotvrđivanja.

U IDENTITETU: STALNA REKONSTRUKCIJA SEBE

a) Identitet kao projekat. – Danas je česta ideja „postani ono što želiš biti“, „izgradi svoj put“.

Ali to znači:

- nema stabilnog „ja“
- postoji stalna rekonstrukcija

b) Posledica: nesigurnost. – Ako se identitet stalno gradi, on nikad nije završen i uvijek je podložan promjeni.

c) Poređenje sa drugima. – Otvorenost svijeta, te dostupnost informacija i virtualne interakcije sa drugima kao nikad su postali dostupni putem interneta i društvenih mreža. Ali to dodatno pojačava:

- upoređivanje
- performans
- percepciju

Zato identitet postaje javni projekat, ne unutrašnja stabilnost. Tako ljudi ulaze u stalnu sumanutu trku da se usklade sa standardima ponašanja, ljepote, društvenog statusa, poželjnog zanimanja, itd.

U MORALNOM ŽIVOTU: OPRAVDAVANJE SEBE

a) Unutrašnji osjećaj krivice. – Čak i bez religijskog jezika, ljudi osjećaju da „nisu ono što bi trebali biti“.

b) Strategije izbjegavanja. – Umjesto suočavanja, često se javlja:

- relativizacija („nije to ništa strašno“)
- poređenje („drugi su gori“)
- redefinisanje („to više nije pogrešno“)

c) Rezultat. – Čovjek postaje advokat sam sebi ali bez stvarnog rješenja unutrašnjeg problema.

U POTRAZI ZA SMISLOM: STALNO TRAGANJE

a) Promjenjivi izvori smisla. – Ljudi traže smisao u:

- karijeri
- odnosima
- uspjehu
- iskustvima
- ličnom razvoju

b) Problem: nijedan nije konačan. – Sve ove stvari

mogu biti dobre ali nisu stabilne kao krajnji izvor. Zato se javlja osjećaj praznine čak i nakon uspjeha, materijalnog ili drugog zadovoljenja.

U KONTROLI ŽIVOTA: POTREBA ZA SIGURNOŠĆU

a) Pokušaj kontrole. – Ako nema sigurnog izvora, čovjek pokušava kontrolisati sve.

b) Anksioznost. – Ali stvarnost je nepredvidiva i van potpune kontrole. Zato nastaje stalna napetost između želje za kontrolom i nemogućnosti da se ona ostvari.

U DUHOVNOSTI: ZAMJENE ZA ODNOS

Čak i kada se odbaci Bog, javlja se:

- „duhovnost bez Boga“
- lični rituali
- subjektivne „istine“

Problem je što to često postaje još jedan oblik samo-proizvodnje, a ne rješenje konflikta.

SAŽETAK: KAKO IZGLEDA „ŽIVOT U KONFLIKTU“

Može se sažeti ovako:

- želim biti prihvaćen → ali se krijem
- želim biti vrijedan → ali se stalno dokazujem
- želim stabilnost → ali živim u promjeni
- želim slobodu → ali osjećam pritisak
- želim smisao → ali ga ne mogu zadržati

VEZA SA BIBLIJSKIM OPISOM

Sve ovo odgovara strukturi koju Biblija opisuje:

- skrivanje → danas: maskirani identitet
- krivica → danas: psihološki pritisak
- rascjep volje → danas: unutrašnja kontradikcija
- distanca od Boga → danas: gubitak centra smisla

ZAŠTO OVO VODI NAZAD NA PITANJE SPASENJA

Ako je problem unutrašnji, relacijski i ontološki, onda rješenje ne može biti samo psihološko, društveno ili funkcionalno. Zato biblijski okvir tvrdi da čovjeku ne treba samo poboljšanje života, nego pomirenje i obnova.

Dakle, savremeni čovjek često pokušava riješiti svoje unutrašnje konflikte:

- boljim izborima
- većim uspjehom
- jačom kontrolom

Ali ako je korijen problema u prekidu odnosa sa Izvorom, onda svi ti pokušaji ostaju na površini. Zato se ista napetost stalno vraća – samo u novim oblicima.

Glava 5.

Stari savez: Zakon, prekršaj i „pravni lijek“

ZAKON KAO OTKRIVENJE BOŽIJEG KARAKTERA

U Starom savezu, posebno kroz Knjiga Izlaska i Levitski zakonik, Zakon (Tora) nije dat samo kao skup pravila, nego kao:

- izraz Božije svetosti i pravednosti
- standard po kojem se mjeri dobro i zlo
- „ogledalo“ koje otkriva stanje čovjeka

Drugim riječima, Zakon ne stvara problem – on ga **razotkriva**.

PROBLEM: PREKRŠAJ ZAKONA (GRIJEH)

Grieh se u ovom okviru razumije kao:

- prestup (kršenje moralnih uputa)
- promašaj cilja (neispunjavanje svrhe)
- pobuna protiv Božijeg autoriteta

Posledica nije samo moralna krivica, nego i **pravni status**: čovjek postaje kriv pred Bogom kao sudijom.

PRINCIP: „PLATA ZA GRIJEH“

U starosaveznom sistemu jasno je naglašeno da grijeh nosi posledicu – smrt. To uvodi potrebu za **pravdom**,

ali i otvara pitanje: kako grešnik može opstati pred svetim Bogom?

OBREDNA (TIPSKA) SLUŽBA KAO „PRAVNI LIJEK“

Odgovor dolazi kroz žrtveni i svetišni sistem opisan u Levitskom zakoniku.

Ključni elementi:

1. Posrednička žrtva. – Nevina žrtva (npr. jagnje) umire umjesto grešnika. Krivica se simbolički prenosi. Treba napomenuti da je ovo koncept čije osnove su uspostavljene odmah po Padu u grijeh (Postanje 3).

2. Krv kao sredstvo očišćenja. – Krv predstavlja život dat umjesto drugog života. Pravda se zadovoljava, ali grešnik ostaje živ.

3. Sveštanička posrednička služba. – Sveštenik djeluje između Boga i čovjeka. Grešnik ne pristupa direktno, nego preko posrednika.

4. Svetilište kao „sudski prostor“. – Cijeli sistem ima pravni karakter:

- postoji krivica
- postoji prenos krivice
- postoji čišćenje

ZAŠTO SIMBOLIČKA „TIPSKA“ SLUŽBA?

Ovaj sistem nije bio konačno rješenje, nego **slika (tip)** nečeg većeg.

To se kasnije tumači u Poslanici Jevrejima kao:

- „sjena budućih dobara“
  - privremeno rješenje koje ukazuje na konačno
- Drugim riječima, žrtve nisu same po sebi uklanjale grijeh, nego su **upućivale na buduće rješenje.**

NOVI SAVEZ: ISPUNJENJE

U Novom savezu, posebno kroz Evanđelje po Jovanu i Poslanicu Jevrejima:

- Isus se prikazuje kao „Jagnje Božije“
- Njegova smrt = konačno posredništvo
- On je prvo žrtva, a zatim prvosveštenik i posrednik na Nebu – u nebeskom svetištu

Time se rješava napetost:

- pravda (zahtjev Zakona) je zadovoljena
- milost (oproštenje) je omogućena

KAKO SE OVO VEŽE ZA PROBLEM AUTONOMIJE

Sad dolazimo do ključne tačke:

Ako prihvatimo ovaj okvir, moramo prihvatiti da:

- nismo moralno neutralni
- ne možemo sami riješiti problem grijeha
- zavisimo od Božijeg rješenja

To direktno udara na ideju autonomije.

KAKO SE TA ISTA NAPETOST VIDI DANAS

Ista dinamika iz Starog saveza i dalje je prisutna, ali u drugačijim oblicima:

a) Moral bez objektivnog izvora. – Danas se često pokušava zadržati moral ali ukloniti Boga kao temelj. Rezultat: moral postaje promjenjiv i subjektivan.

b) Identitet kao samokreacija. – Umjesto „primljenog identiteta“, naglasak je na:

- „budi ono što želiš“
- „definiši sebe“

To je savremeni oblik iste težnje ka autonomiji.

c) Tehnologija i kontrola. – Tehnološki, industrijski i civilizacijski napredak daju osjećaj da:

- možemo kontrolisati život
- možemo „popraviti“ čovjeka bez Boga

Ali ne rješava osnovni problem krivice i smisla.

d) Potiskivanje krivice. – Bez biblijskog okvira:

- krivica se redefiniše kao psihološki problem
- ili se negira

Ali ne nestaje – samo mijenja oblik (anksioznost, praznina, itd.).

KONAČNA SLIKA

Cijela priča može se svesti na dvije opcije:

Autonomija:

- ja određujem istinu
- ja rješavam problem
- ja sam konačni autoritet

Biblijski okvir:

- Bog određuje istinu

- Bog daje rješenje
- život je dar, ne privatno vlasništvo

ZAVRŠNA MISAO

U starosaveznoj obrednoj službi vidi se duboka ideja: problem grijeha je toliko ozbiljan da zahtijeva smrt – ali Bog sam obezbjeđuje posredništvo. To direktno razbija ideju da čovjek može sam sebe „popraviti“. Kad bi to bio slučaj, jednostavno bi postojala „norma“ koju trebamo ispuniti, što bi nas opet dovelo do gradnje na osnovu učinka i vlastitih dostignuća. Ali problem je mnogo dublji: mi ne činimo samo zla djela – mi nosimo zlo i pobunu u sebi!

Glava 6.

Osnovna struktura Plana spasenja

U biblijskom narativu, plan spasenja nije improvizovan, nego je predstavljen kao **Božiji odgovor na problem grijeha** koji smo ranije opisali.

a) Osnovni problem: grijeh i odvojenost od Boga

- „Svi su sagriješili i lišeni su slave Božije“ (Rimljanima poslanica 3:23)
- „Plata za grijeh je smrt“ (Rimljanima 6:23)

Ovdje je naglasak:

- grijeh nije samo ponašanje, nego stanje
- posledica je odvojenost od Boga

b) Božiji odgovor: blagodat (milost)

- „Jer ste blagodaću spaseni kroz vjeru, i to nije od vas – dar je Božiji“ (Efescima 2:8)

Ključna ideja:

- spasenje nije nešto što čovjek zaslužuje
- nego nešto što Bog daje

c) Hrist kao centralna tačka plana

U Evanđelju po Jovanu 14:6 Isus kaže: „Ja sam put, istina i život; niko ne dolazi Ocu osim kroz mene.“

Uloga Hrista:

1. Posrednička žrtva

- „Evo Jagnjeta Božjeg koje odnosi grijeh svijeta“

(Jovan 1:29)

2. Posrednik

- „Jer je jedan Bog i jedan posrednik između Boga i ljudi – čovjek Hristos Isus.“ (1 Timoteju 2:5)

3. Pobjeda nad smrću

- uskrsenje kao potvrda da smrt nije kraj

d) Vjera: odgovor čovjeka

Vjera u biblijskom smislu nije samo intelektualno slaganje, nego:

- povjerenje
- oslonac
- predaja sebe Božijem rješenju
- „Dakle, budući opravdani vjerom, imamo mir s Bogom kroz našeg Gospoda Isusa Hrista“ (Rimljanima 5:1)

OPRAVDANJE VJEROM – ŠTA TO ZNAČI PRAVNO

„Opravdanje“ je pravni termin: znači **proglašenje pravednim pred Bogom.**

a) Ne po djelima

- „Jer se čovjek opravdava vjerom bez djela zakona“ (Rimljanima 3:28)

Značenje:

- ne stičemo status pravednosti kroz savršenstvo
- nego ga primamo kao dar

b) Šta Bog „uzima u obzir“?

Ne tvoju savršenu prošlost, nego:

- Hristovu žrtvu
- tvoje povjerenje u tu žrtvu

PROCES SPASENJA (POJEDNOSTAVLJENO)

U biblijskom okviru može se opisati ovako:

1. Poziv (Božija inicijativa)

Bog inicira odnos.

2. Uvjeravanje (duhovno osvjeđenje)

Čovjek postaje svjestan potrebe za spasenjem.

3. Odgovor vjere

Čovjek vjeruje i prihvata Hrista.

4. Opravdanje

Bog proglašava čovjeka pravednim.

5. Posvećenje

Proces promjene života (rast u karakteru).

6. Konačno proslavljenje

Konačno obnovljeno stanje u Božijem prisustvu.

HRISTOVO POSREDNIŠTVO (KLJUČNA IDEJA)

Hristova uloga nije samo uloga još jednog „učitelja“ ili „proroka“, nego je On:

- Posrednik (most između Boga i čovjeka)
- Dragovoljna žrtva
- Prvosveštenik (Poslanica Jevrejima 4:14–16; specifično poglavlja 8-9)

To znači da On stoji „s obje strane“ – i Božije i ljudske – i spaja ih.

ODNOS SPASENJA I OPRAVDANJA VJEROM

Opravljanje vjerom je dio spasenja, ali nije cijelo spasenje.

Opravljanje je Božji pravni čin kojim grešnika proglašava pravednim na osnovu vjere u Isusa Hrista i Njegovu posredničku žrtvu. **Spasenje** je širi pojam koji uključuje:

1. opravdanje
2. novorođenje
3. posvećenje
4. istrajnost
5. konačno proslavljenje / efektivno spasenje kompletnog bića

Dakle, **opravljanje je ulaz u proces spasenja, ne cijeli proces.**

Opravljanje dolazi po vjeri, a ne po djelima Zakona. Poslanica Rimljanima 3:28: „Naime, smatramo da se čovjek opravdava vjerom, bez djela Zakona.“ Poslanica Galatima 2:16: „...čovjek nikako ne opravdava djelima zakona, već kroz vjeru Hrista Isusa...“

To znači:

- niko ne može zaslužiti status pravednog pred Bogom
- oproštenje dolazi blagodaću
- vjera prima ono što Isus Hrist posrednički ostvaruje u našu korist

Međutim, spasenje nije samo pravni status. Mnogi

stanu na opravdanju, ali Biblija ide dalje.

Poslanica Filipljanima 2:12: „Gradite svoje spasenje sa strahom i drhtanjem.“

Ako je spasenje samo trenutak kad povjeruješ, zašto ga „graditi“? Zato što spasenje ima:

- **prošli aspekt** – spašen sam (opravdan)
- **sadašnji aspekt** – spašavam se (posvećenje)
- **budući aspekt** – biću spašen (konačno izbavljenje)

Prava vjera nikad ne ostaje sama! Jakovljeva poslanica 2:17: „Vjera, ako nema djela, mrtva je sama po sebi.“ Ovo ne protivrječi apostolu Pavlu. Pavle govori da djela **nisu uzrok** opravdanja. Jakov govori da su djela **dokaz** žive vjere. Dakle:

- ne spašavaju djela
- ali spašena osoba rađa plod

Može li neko biti „opravdan“, a ne spašen? Ako mislimo na istinsko biblijsko opravdanje – ne. Koga Bog zaista opravda, taj je (već) uključen u spasenje.

Poslanica Rimljanima 8:30: „...koje je opravdao, njih i proslavlja.“

Ali neko može **tvrditi** da vjeruje, a da nema obraćenje. To je lažna ili mrtva vjera.

Najpreciznije rečeno, **spasenje je Božje djelo izbavljenja čovjeka od grijeha i osude. Opravdanje vjerom je trenutak kada grešnik ulazi u to spasenje i biva proglašen pravednim kroz Hrista. Istinska vjera**

zatim rada poslušnost, svetost i istrajnost.

Po jedna krajnost i opasna zabluda nalazi se s obje strane. Greška legalizma je premisa „splašavam se djelima.“ Biblijski, to ne samo da je netačno, već je i nemoguće. Greška jeftine milosti je premisa „jednom sam povjerovao, mogu živjeti kako hoću.“ Takođe netačno. Poslanica Rimljanima 6:1-2: „Hoćemo li ostati u grijehu da bi se blagodat pokazala u još većoj mjeri? Ni pošto!“

Ako bismo sve saželi u jednoj rečenici, to bi se moglo postaviti ovako: spasavamo se blagodaću kroz vjeru; opravdani smo odmah; posvećujemo se cijeli život; proslavljeni ćemo biti na kraju (efektivno i kompletirano spasenje).

ZAŠTO JE HRISTOVO OTKUPLJENJE POSREDNIČKO A NE ZAMJENSKO

Posredničko otkupljenje je koncept da se Isus Hrist – budući kvalifikovan kao opunomoćeni zastupnik, opšti Čovjek ili „drugi Adam“ (Jovan 1:14; Rimljanima 5:14-21; 1. Korinćanima 15:21-23, 45-49; Jevrejima 2:14-15) i bez grijeha (1. Petrova 2:22; Jevrejima 7:26) kao „bezazleno i prečisto jagnje“ (1. Petrova 1:19) – dobrovoljno (Jovan 10:18) i **posrednički žrtvovao** da ponese grijeh ljudskog roda (Jovan 1:28), omogućivši tako efektivni pravni lijek za grijeha i prestupe Božjeg Zakona (Galatima 4:4-5; 2. Korinćanima 5:14, 21; 1. Petrova 2:24; 1.

Jovanova 2:2). Dakle, Hrist je pomirenje učinio mogućim i raspoloživim za cijeli svijet, a primjenljivim i djelotvornim za svaku dušu koja prihvati ovu božansku opskrbu (svaki pojedinac ima slobodu da prihvati ili odbije ponudu spasenja).

Proces iskupljenja i tretmana pokajanih grijeha je nastavljen Hristovom posredničkom službom u nebeskom Svetilištu (Jevrejima 2:17-18; 4:14-16; 8:1-2; 9:11-12, 22-28), uključujući i relacijske grijehе koje činimo kao hrišćani (1. Jovanova 2:1), a završava čišćenjem i uklanjanjem grijeha iz nebeskog Svetilišta (Istražnim sudom), baš kao što je to ilustrovano kroz tipsku službu i praznike u zemaljskom svetilištu. Na kraju, očišćeni grijesi će biti preneseni na Sotonu (simbolisanog „jarcem za Azazela“ – Levitska 16), koji će o Izvršnom Božjem sudu, zajedno sa palim anđelima i nepokajanim grešnicima, primiti **konačnu kaznu za grijeh**, što je jednako **drugoj smrti** za vječnost (Otkrivenje 20:10-15).

Posredničko otkupljenje je biblijski ispravan koncept, za razliku od teorije o zamjenskom otkupljenju koja uči da je Isusova smrt na krstu bila **zamjenska kazna** za grijehе čovječanstva ili plaćanje cijene grijeha za nas. Teorija zamjenskog pomirenja takođe zagovara ideju da je otkupljenje u potpunosti završeno na krstu, što je opet biblijski netačno. Božji Zakon traži smrt prestupnika (Postanje 2:16-17; Rimljanima 6:23), ali ne dopušta da nevini plati kaznu za krivoga (vidi Ponovljeni Zakon

24:16; Ezekiel 18:19, 20, 24). Stoga je Hristova žrtva na Golgoti bila posrednička, s pravom na uskrsenje, što ga je kvalifikovalo za službu antitipskog Prvosveštenika na Nebu. Da je Hrist zaista zamjenski platio kaznu za grijeh, to bi bila druga smrt posle koje nema uskrsenja. Nadalje, ako bi ga Bog vratio u život posle primanja kazne drugom smrću, time bi prekršio vlastiti Zakon.

Drugim riječima, ako je Isus doslovno preuzeo identičnu kaznu koja pripada grešniku, nastaju logički problemi:

- grešnik zaslužuje konačnu smrt,
- Hrist uskrsava treći dan,
- dakle nije pretrpio identičnu konačnu kaznu izgubljenih.

To je ozbiljna logička primjedba protiv pojednostavljenog zamjenskog modela. Biblija češće govori da Hrist nosi grijeh, posreduje, iskupljuje, miri, zastupa, nego da je „pravno kažnjen kao krivac“.

Ako se posredničko otkupljenje posmatra izolovano, lako može djelovati nedovoljno snažno. Međutim, kada se uklopi u cjelinu Plana spasenja – od Luciferove pobune do konačnog suda – ono dobija veoma koherentan biblijsko-logički okvir. Tada fokus više nije na pitanju „koga je Bog kaznio umjesto mene“, nego:

- kako Bog rješava problem grijeha,
- kako ostaje pravedan,
- kako spašava čovjeka bez ukidanja moralne

odgovornosti,

- i kako će na kraju sav grijeh i sva krivica zaista biti kažnjeni.

Ključna ideja ovog modela je: grijeh nije samo pravni dug nego pobuna koja proizvodi smrt, kvarenje i odvajanje od Boga.

Biblijska slika počinje prije čovjeka. Lucifer:

- pokreće pobunu protiv Božje vlasti,
- postaje „otac laži“,
- zavodi druga bića,
- uvodi princip grijeha u univerzum.

Isus kaže: „On je bio ubica ljudi od početka.“ (Jovan 8:44) Dakle:

- grijeh nije nastao u čovjeku,
- čovjek ulazi u već postojeću pobunu.

To je važno jer objašnjava zašto je Sotona moralno odgovoran za širenje pobune i zašto u Planu spasenja nije samo čovjek predmet suda.

Adam i Eva:

- prihvataju nepovjerenje prema Bogu,
- ulaze u neposlušnost,
- prekidaju zajednicu sa Izvorom života.

Posljedica nije samo „pravna osuda“, nego:

- kvarenje prirode,
- odvajanje od Boga,
- smrtnost (Rimljanima 6:23).

Smrt nije proizvoljna kazna, nego prirodna i moralna

posledica odvajanja od Boga.

U ovom modelu razlikovanje dvije smrti postaje ključno. **Prva smrt** je privremena, stanje sna, posledica pale prirode, pogađa i pravedne i nepravedne.

Zato i Hrist umire prvom smrću.

Ali Hrist nije ostao pod vlašću smrti jer nije imao lični grijeh. Djela 2:24: „Jer nije bilo moguće da ga smrt zadrži.“

Druga smrt je konačni sud nad grijehom. Otkrivenje 20 govori da nakon suda, nakon potpunog razotkrivanja pobune, dolazi potpuno uništenje grijeha i grešnika. To je potpuna i nepovratna propast.

Tu model posredničkog otkupljenja postaje veoma logičan: Hrist nije pretrpio drugu smrt umjesto grešnika u identičnom smislu, nego ulazi u iskustvo napuštenosti, nosi teret grijeha, pobjeđuje smrt, otvara put izbavljenja prije konačnog izvršenja suda.

Pokajani grijesi i **krivica za grijeh** se pravno mogu prenijeti na Sotonu, pošto je on uzročnik i začetnik grijeha koji je stavio „zakon grijeha“ u čovjeka, dovodeći ga tako, kad bi bio prepušten sam sebi, u bezizlaznu situaciju (Rimljanima 7:8-24).

Tako se kroz Plan iskupljenja zadovoljavaju svi ključni božanski atributi – ljubav, pravednost, milost i istina – bez kršenja bilo kojeg od njih i međusobnih kontradikcija. Hristova funkcija u realizaciji ovog Plana je uvijek posrednička (1. Timoteju 2:5; 1. Korinćanima 8:6).

ZAŠTO JE HRIST MORAO POSTATI ČOVJEK?

Ključ je predstavljanje. Adam je predstavnik pale ljudske rase. Hrist dolazi kao „drugi Adam“.

Adam → pad i smrt – „u Adamu svi umiru“

Hrist → život i obnova – „u Hristu će svi oživjeti“

Dakle, Hrist ne dolazi samo da „plati kaznu“, nego:

- da obnovi čovječanstvo,
- pokaže savršenu poslušnost,
- pobijedi tamo gdje je Adam pao.

Krst otvara legalan i moralan osnov za oprostaj. Bog: ostaje pravedan, ne ignoriše grijeh, ali pruža milost kroz Hrista. Rimljanima 3:26: „Da bude pravedan i da opravdava.“

Posrednička služba poslije krsta je stvar gdje model dobija veliku snagu. Ako je sve završeno prostom zamjenom kazne, zašto je potrebna Hristova nebeska služba? Poslanica Jevrejima:

- Hrist je Prvosveštenik,
- posreduje,
- primjenjuje djelo pomirenja,
- vodi proces suda i očišćenja.

Dakle, krst nije izolovan događaj, nego centralni dio šireg procesa spasenja.

SUD: ZAŠTO JE NEOPHODAN

Sud nije formalnost. On:

- razotkriva stvarni karakter ljudi i anđela,
- pokazuje Božju pravednost,
- demonstrira da Bog nikoga ne uništava proizvoljno.

U univerzalnom sukobu ovo je presudno. Na kraju, svako biće vidi:

- prirodu grijeha,
- prirodu Božje ljubavi,
- opravdanost Božjih odluka.

Konačna odgovornost je tačka gdje dolazi motiv Azazela iz Levitske 16. U ovom okviru Hrist nosi grijeh radi pomirenja, ali konačna odgovornost/krivica za pobunu ostaje na začetniku grijeha.

To ne znači da „Sotona umire umjesto mene,“ nego da on snosi konačnu odgovornost kao inicijator pobune i zavodnik. To je više kosmičko-moralna nego individualno-zamjenska odgovornost.

Na kraju svi nepokajani snose vlastitu krivicu, a Sotona snosi punu odgovornost za pobunu koju je pokrenuo, te grijeh biva potpuno uklonjen.

Slijed je sledeći: grijeh → sud → druga smrt → konačno uklanjanje zla. Time nijedan grijeh ne ostaje nekažnjen, ali Bog ne kažnjava nevinog kao stvarnog krivca.

Ako bismo napravili najsažetiji mogući logički rezime, posredničko otkupljenje najbolje funkcioniše kao dio velike kosmičke slike:

1. Lucifer pokreće pobunu.

2. Čovjek ulazi u pad i smrtnost.
3. Hrist postaje drugi Adam i predstavnik čovječanstva.
4. Na krstu nosi teret grijeha i posledice pada.
5. Krst razotkriva Božju ljubav i osuđuje grijeh.
6. Hrist uskrsava jer nema lični grijeh.
7. Hrist posreduje kao Prvosveštenik.
8. Sud razotkriva pravednost Božjih odluka.
9. Nepokajani snose vlastitu krivicu.
10. Sotona snosi konačnu odgovornost za pobunu koju je pokrenuo.
11. Druga smrt uklanja grijeh iz univerzuma.

U ovom okviru, Hristova žrtva jeste zastupnička i spasonosna ali ne zahtijeva ideju da je Bog doslovno kaznio nevinog Sina kao pravnog krivca umjesto drugih.

ZAŠTO BOG SUDI PO DJELIMA, ALI SPASAVA BLAGODAĆU KROZ VJERU?

Ovo je jedna od najčešćih napetosti u Bibliji, ali ona ima unutrašnju logiku.

a) Spasenje: pitanje statusa pred Bogom

- „Tom blagodaću ste spašeni kroz vjeru... ne od djela“ (Efescima 2:8–9)

Ovdje se radi o:

- početnom odnosu s Bogom
- „ulasku“ u spasenje

Poenta: Ne možeš zaslužiti ulazak u odnos s Bogom.

b) Sud: pitanje otkrivanja stvarnog stanja

- „Bog će suditi tajne ljudske po Isusu Hristu“ (Rimljanima 2:16)
- „Svaki će primiti po djelima svojim“ (2 Korinćanima 5:10)

Ovdje djela nisu „karta za ulazak“, nego:

- dokaz stvarne vjere
- otkrivanje unutrašnjeg stanja

c) Ključna razlika: uzrok vs. dokaz

Može se ovako sažeti:

Vjera je uzrok spasenja (instrument)

- čovjek se oslanja na Hrista

Djela su dokaz vjere (plod)

- pokazuju da je vjera stvarna

d) Biblijska logika jedinstva

Jakov kaže: „Vjera bez djela je mrtva“ (Jakov 2:26).

To ne negira Pavla, nego dopunjuje:

- prava vjera se vidi u životu
- ali vjerski život nije izvor spasenja

JEDNOSTAVNA SINTEZA

U biblijskom okviru:

- **Blagodat** = Božija inicijativa
- **Vjera** = ljudski odgovor
- **Hrist** = osnova spasenja
- **Djela** = rezultat (ne uzrok)

ZAKLJUČAK

Biblijski plan spasenja funkcionira kao pravni i relacijski sistem:

- Bog je pravedan → grijeh se mora suditi
- Bog je milostiv → daje rješenje u Hristu
- čovjek ne može sam sebe opravdati → prima opravdanje vjerom
- ali život se mijenja → djela potvrđuju unutrašnju promjenu

Glava 7.

Osnovna filozofska napetost: zavisnost nasuprot autonomiji

U pozadini svega stoji jedno temeljno pitanje: Da li je čovjek biće koje prima smisao ili biće koje ga proizvodi?

- **Biblijski okvir:** smisao dolazi „odozgo“ (od Stvoritelja)
- **Moderni filozofski okvir:** smisao se „proizvodi“ iznutra (čovjek)

Ovo nije samo religijsko pitanje, nego **ontološko** (pitanje šta čovjek jeste).

KLASIČNA FILOZOFIJA:

ČOVJEK KAO RAZUMNO BIĆE U PORETKU

Kod antičkih mislilaca (npr. Aristotela), čovjek nije autonoman u modernom smislu:

- postoji objektivni poredak (logos, priroda)
- čovjekova svrha je da se uskladi s tim poretkom
- sloboda je ostvarenje prirodne svrhe

Ovdje još nema ideje „ja sam izvor vrijednosti“.

HRIŠĆANSKA SINTEZA: SLOBODA KAO ODNOS

U biblijskoj perspektivi:

- čovjek je slobodan
- ali sloboda nije nezavisnost, nego **odnos**

Sloboda znači sposobnost da se živi u skladu sa Istinom (Bogom), a ne protiv nje.

Problem nastaje kada se sloboda redefiniše kao „ne zavisiti ni od koga“.

PREOKRET U MODERNOJ FILOZOFIJI:

RAĐANJE AUTONOMNOG SUBJEKTA

Ključni zaokret dolazi u modernoj filozofiji (Dekart, Kant, i drugi).

a) Dekart: „Ja mislim, dakle postojim“

- centar sigurnosti prelazi u subjekt
- čovjek više ne polazi od Boga ili svijeta, nego od sebe

Ovo uvodi ideju: subjekt je temelj znanja.

b) Kant: autonomija razuma

Kod Imanuela Kanta:

- moral ne dolazi spolja (Bog, crkva, tradicija)
- nego iz „praktičnog razuma“

Autonomija znači da čovjek sam sebi daje ili definiše moralni zakon.

Ovo je ključni filozofski trenutak autonomije.

c) Posledica: čovjek kao „zakonodavac“

Čovjek više nije primalac istine nego proizvođač normi.

EGZISTENCIJALIZAM: TERET AUTONOMIJE

U 19. i 20. vijeku dolazi radikalizacija.

Kod Fridriha Ničea:

- „Bog je mrtav“ znači: nema objektivnog izvora vrijednosti
- čovjek mora sam stvoriti smisao

Ali to vodi do problema: ako nema datog smisla, sve postaje subjektivna volja i slobodna interpretacija.

Kod Žan Pola Sartra:

- čovjek je „osuđen na slobodu“
- nema prirode koja ga definiše
- mora sam sebe definisati

PSIHOLOŠKA POZADINA AUTONOMIJE

Filozofski, autonomija zvuči kao sloboda. Ali psihološki ima dublje motive:

a) kontrola

Ako sam izvor normi → imam kontrolu nad životom

b) zaštita od krivice

Ako nema višeg Zakona → nema ni konačne osude

c) otpor autoritetu

autonomija je često reakcija na doživljeni „nametnuti poredak“

BIBLIJSKI POGLED:

ZAŠTO AUTONOMIJA POSTAJE PROBLEM

U biblijskoj logici, autonomija nije neutralna, nego

postaje zamjena Izvora života.

Jer ako čovjek odbaci Izvor ali i dalje želi smisao, moral i identitet, onda mora sam konstruisati ono što mu nije ontološki dato.

FILOZOFSKA KRITIKA AUTONOMIJE

(UNUTRAŠNJE TENZIJE)

Čista autonomija ima nekoliko problema:

a) problem temelja

Ako čovjek sam daje smisao, na čemu se taj smisao zasniva?

b) problem relativizma

Ako svako definiše istinu nestaje zajednički kriterij.

c) problem težine slobode

Potpuna autonomija ne donosi rasterećenje nego:

- anksioznost
- odgovornost bez oslonca

(što su egzistencijalisti i priznali)

BIBLIJSKA ALTERNATIVA: SLOBODA KAO ZAVISNOST

Biblijski okvir paradoksalno tvrdi: prava sloboda nije nezavisnost, nego ispravna zavisnost.

Zašto? Jer čovjek nije sam sebi izvor pa autonomija znači „život izvan konstrukcije realnosti“.

U toj logici:

- zavisnost od Boga = usklađenost sa stvarnošću
- autonomija = pokušaj redefinisanja stvarnosti

SINTEZA (KLJUČNA IDEJA)

Može se sažeti ovako:

Moderni model:

- čovjek → izvor smisla
- sloboda → samoodređenje
- istina → konstrukcija

Biblijski model:

- Bog → izvor smisla
- sloboda → odnos i poslušnost istini
- istina → nešto što se otkriva, ne proizvodi

ZAVRŠNA MISAO

Filozofski gledano, sukob nije samo „religija vs. sekularnost“, nego da li je čovjek centar stvarnosti ili biće koje stvarnost prima.

Autonomija obećava slobodu, ali u svojoj krajnjoj formi vodi u pitanje „ko ili šta onda daje osnovu toj slobodi?“

Biblijski odgovor ide drugim putem:

- sloboda nije stvaranje sebe iz ničega
- nego život u skladu s onim od koga život dolazi (Bog je Stvoritelj i On definiše najbolji i jedini ispravni i održivi poredak života)

Glava 8.

Ukrštanje koncepata

Ovo je tačka gdje se biblijski narativ i filozofska istorija ideja mogu staviti „jedno preko drugog“ i vidjeti zanimljiva paralela, naravno, uz napomenu: filozofija to ne mora tumačiti kao teološki događaj, ali struktura problema je uporediva.

BIBLIJSKI „PAD“: PROMJENA IZVORA AUTORITETA

U narativu iz Knjige Postanja (Postanje 3), ključni trenutak nije samo „prekršaj pravila“, nego **zamjena autoriteta**.

Šta se dešava?

- Bog kaže: „život i dobro su u odnosu poslušnosti i povjerenja“.
- čovjek prihvata alternativu: „bićete kao Bog, znajući dobro i zlo“ (Lucifer je zapravo samo prenio i ponudio čovjeku isti obrazac pobune koja se već dogodila među anđelima).

To znači da čovjek prestaje primati istinu (otkazuje lojalnost Bogu) i počinje je sam definisati.

STRUKTURA PADA (FILOZOFSKI PREVEDENO)

1. Sumnja u Boga i Božiju riječ (epistemološka

- promjena – šta je istina?)
2. **Autonomna procjena** („izgleda dobro za mene“)
  3. **Preuzimanje definicije dobra i zla** (moralna autonomija)
  4. **Raskid povjerenja** (relacijski prekid)

SUŠTINA PADA:

PRELAZAK IZ „PRIMANJA“ U „PROIZVOĐENJE“

Biblijski gledano, čovjek prelazi od **primaoca istine** u **proizvođača istine**.

Ovo je ključna tačka: čovjek ne odbacuje samo Božji poredak, nego i izvor definicije stvarnosti.

FILOZOFSKA PARALELA:

RAĐANJE AUTONOMNOG SUBJEKTA

Vjekovima kasnije, u modernoj filozofiji, pojavljuje se strukturalno sličan pomak.

a) Od kosmičkog poretka ka subjektu

U klasičnoj misli:

- istina = usklađenost sa poretkom

U modernoj:

- istina = proizvod subjekta (razum, svijest, volja)

b) Dekart: sigurnost u subjektu

Kod Renea Dekarta sve se može dovesti u pitanje osim činjenice da „ja mislim“. Ovdje subjekt postaje novi temelj sigurnosti.

c) Kant: moral kao autonomija

Kod Imanuela Kanta moral ne dolazi spolja nego iz „razuma koji sam sebi daje zakon“. Ovo je filozofska formulacija: čovjek postaje zakonodavac dobra i zla.

STRUKTURALNA SLIČNOST

(BIBLIJSKI VS. FILOZOFSKI MODEL)

Ovo je ključna paralela:

Biblijski „pad“	Moderna filozofija
sumnja u Božiju riječ	sumnja u spoljašnji autoritet
„bićete kao Bog“	čovjek kao autonomni subjekt
čovjek definiše dobro i zlo	moral kao konstrukcija razuma
prekid zavisnosti	afirmacija autonomije

DUBINSKI SLOJ: PROMJENA EPISTEMOLOGIJE

I u Bibliji i u modernoj filozofiji događa se isto pitanje: Ko ima pravo da definiše istinu?

- Biblija: Bog kao izvor istine
- Moderna misao: subjekt kao izvor istine

To je prelaz od **objavljene istine** ka **konstruisanoj istini**.

EGZISTENCIJALNA POSLEDICA: TERET AUTONOMIJE

Biblijski tekst opisuje posledice pada kao:

- strah
- skrivanje

- krivica
- fragmentacija odnosa

U modernoj filozofiji (posebno egzistencijalizmu) nalazimo paralelne motive:

- anksioznost
- „bačenost u svijet“ (Hajdeger)
- teret slobode (Sartre)

Kod Žan Pola Sartra čovjek je osuđen da bude slobodan. Ovo je filozofski ekvivalent da čovjek mora sam biti izvor smisla bez datog temelja.

KLJUČNA RAZLIKA U INTERPRETACIJI

Iako su strukture slične, tumačenje je različito:

Biblijska interpretacija:

- autonomija = gubitak izvora života
- sloboda bez Boga = iluzija i fragmentacija

Filozofska (moderna) interpretacija:

- autonomija = emancipacija
- izlazak iz heteronomije (vanjskog autoriteta)

CENTRALNA TAČKA SUKOBA

Sve se svodi na jedno pitanje: Da li je zavisnost od Boga temelj ljudske stabilnosti ili prepreka ljudskoj slobodi? Ova „dilema“ nam pomaže da razumijemo talase „demokratizacije“ društva i stalno pomicanje granica u ljudskim „slobodama“ i „pravima“. Ukratko, stremi se neoubuzdanoj slobodi sa malo ili nimalo odgovornosti!

SINTEZA (NAJKRAĆE MOGUĆE)

Može se sažeti ovako:

Biblijski narativ:

- čovjek odbacuje primljenu istinu
- pokušava postati izvor istine
- gubi stabilan centar

Moderna filozofija:

- čovjek odbacuje spoljašnji autoritet
- postaje izvor normi i istine
- dobija slobodu, ali i težinu bez temelja

ZAVRŠNA MISAO

Zanimljiva ironija je sledeća:

- ☞ Biblijski pogled kaže: autonomija vodi u gubitak istine.
- ☞ Moderna filozofija kaže: autonomija je put zrelosti i napretka.

Ali oba pogleda često opisuju slične posledice:

- nesigurnost
- kriza smisla
- unutrašnja napetost između slobode i temelja

Glava 9.

Biblijski odgovor

OBNOVA ZAVISNOSTI:

SPASENJE KAO NOVA ONTOLOGIJA

U biblijskom okviru, problem pada nije samo moralni, nego **ontološki**: čovjek je izgubio ispravan odnos sa Izvorom života.

Zato rješenje nije samo „popravka ponašanja“, nego **nova priroda**.

a) Novi život, ne samo novi zakoni

- „Ako je neko u Hristu, novo je stvorenje“ (2 Korinćanima 5:17)

Ovdje ideja nije bolji stari čovjek nego novi način postojanja.

b) Obnova odnosa (ne samo pravnog statusa)

Spasenje uključuje:

- opravdanje (pravni status)
- pomirenje (relacija)
- posvećenje (proces promjene)
- „Bog je u Hristu pomirio svijet sa sobom“ (2 Korinćanima 5:19)

c) „Zakon u srcu“

- „Staviću zakon svoj u njihovo srce“ (Jeremija 31:33)

To znači da se autoritet ne ukida, nego se internalizuje kroz odnos. Važno je napomenuti da se „zakon u srcu“ u svoj svojoj punoći vraća tek nakon preobraženja tijela (1 Korinćanima 15:49-53).

d) Vjera kao „re-centiranje“

Vjera u ovom okviru nije samo uvjerenje, nego:

- promjena centra života
- prelazak sa „ja kao izvor“ na „Bog kao izvor“

e) Duh sveti kao unutrašnja transformacija

- „Bog djeluje u vama i da hoćete i da činite“ (Filipljanima 2:13)

To znači da se autonomni subjekt ne uništava, nego se preusmjerava.

SAVREMENA FILOZOFIJA:

POKUŠAJ RJEŠENJA BEZ BOGA

Moderna misao prepoznaje isti problem: čovjek je postao „preopterećen sobom“. Ali pokušava to riješiti bez povratka transcendentnom izvoru.

POSTMODERNI ODGOVOR:

IDENTITET KAO KONSTRUKCIJA

Kod postmodernih mislilaca (npr. Derida, Fukola):

- nema stabilnog „ja“
- nema jedne istine
- identitet je diskurs ili konstrukcija

Problem autonomije se „rješava“ tako što se ukida

stabilan centar uopšte. Ali posledica je da subjekt postaje fluidan, nestabilan.

EGZISTENCIJALNI ODGOVOR: TERET SLOBODE

Kod Žan Pola Sartra čovjek je potpuno slobodan ali ta sloboda je teret. Nema Boga, prirode i zadate svrhe. Zato čovjek mora sam izmišljati smisao. Ali problem je što smisao postaje krhak i privremen.

NIČE: POKUŠAJ „NOVOG TEMELJA“

Kod Fridriha Ničea:

- „Bog je mrtav“ = nema spoljašnjeg temelja
  - rješenje: „nadčovjek“ koji stvara vrijednosti
- Ali vrijednosti postaju izraz volje, ne istine.

SAVREMENI PSIHOLOŠKO-KULTURNI MODEL

Danas se problem često tretira kroz:

a) terapijski model

- smisao = psihološka konstrukcija
- fokus: „osjećaj autentičnosti“

b) tehnološki model

- čovjek se „optimizuje“ (biologija, AI, produktivnost)
- ali ne rješava pitanje smisla

c) identitetski pluralizam

- „budi ono što osjećaš da jesi“
- ali bez stabilnog kriterija

KLJUČNA RAZLIKA U RJEŠENJU PROBLEMA

Ovdje dolazimo do srži:

Biblijski model: rješenje je povratak Izvoru

- identitet = primljen
- sloboda = odnos
- istina = otkrivena

Moderni model: rješenje je unutar subjekta

- identitet = konstruisan
- sloboda = samoodređenje
- istina = perspektiva

PARADOKS OBA SISTEMA

Zanimljivo je da oba sistema pokušavaju odgovoriti na isti problem:

Problem:

- čovjek traži smisao
- ali ne može ga stabilno proizvesti iz sebe

Biblijski odgovor:

- Smisao postoji izvan čovjeka → čovjek ga je već dobio prilikom Stvaranja → čovjek treba opet da ga povрати kroz Plan spasenja!

Moderni odgovor:

- Smisao se proizvodi unutar čovjeka ali ostaje nestabilan i nejasan.

DUBINSKA PARALELA

Ako spojimo „pad“ i modernu filozofiju:

- Biblijski pad = čovjek postaje izvor
- Moderna filozofija = čovjek mora izdržati posljedice toga

Zato moderna kultura često izgleda kao autonomija bez metafizičkog oslonca.

ZAVRŠNA SINTEZA

Može se reći vrlo sažeto:

Biblijski okvir:

- problem: prekid zavisnosti od Boga
- rješenje: obnova odnosa kroz Hrista
- rezultat: stabilan identitet i smisao

Moderni okvir:

- polazište: autonomija subjekta
- pokušaj rješenja: konstrukcija smisla iznutra
- rezultat: pluralitet, ali i nestabilnost temelja

ZAVRŠNA MISAO

U oba sistema čovjek ostaje centralna figura – ali razlika je da li je čovjek **izvor** ili **primalac** smisla!

Biblijski narativ kaže da čovjek postaje cjelovit kada prestane biti izvor svega i ponovo postane biće odnosa.

Savremena filozofija često pokušava održati čovjeka kao izvor, ali ublažiti posljedice tog statusa.

Glava 10.

Paradoksi autonomije

„**NE ŽELIM ZAVISNOST**“, ALI STALNO NASTAJE NOVA

Ideja autonomije obećava:

- slobodu od autoriteta
- samoodređenje
- kontrolu nad životom

Ali u stvarnosti se javlja paradoks: čovjek ne postaje nezavisan – nego stalno mijenja ono od čega zavisi.

a) Zavisnost se ne ukida, nego preusmjerava

Ako se odbaci Bog kao izvor:

- ne nestaje potreba za smislom
- ne nestaje potreba za vrijednošću
- ne nestaje potreba za potvrdom

Onda se te potrebe „preliju“ na nešto drugo:

Zamjene za Boga:

- ideologije (političke ili društvene)
- država ili sistem
- tržište i uspjeh
- tehnologija
- odnosi i potvrda drugih ljudi
- vlastiti ego i samopercepcija

b) Filozofska poenta

Autonomija ne eliminiše „apsolut“, nego ga premješta

iz transcendentnog u imanentno. Drugim riječima, umjesto Boga nešto stvoreno ili pak materijalno postaje „konačni oslonac“.

PROBLEM: STVORENE STVARI NE MOGU NOSITI APSOLUTNU TEŽINU

Kada nešto relativno (uspjeh, dostignuća, moć, identitet) postane apsolutno, tada počinje da „puca pod težinom“.

Zato moderne zavisnosti nisu slučajne:

- radikalna produktivnost
- opsesija statusom
- potreba za validacijom
- ideološka polarizacija

Sve su to pokušaji da se popuni praznina izvora smisla.

IDENTITET: DVIJE RAZLIČITE LOGIKE

Sada dolazimo do ključne tačke koju smo postavili.

A) Identitet kao primljen (biblijski okvir)

U biblijskoj logici:

- čovjek ima porijeklo u Bogu
- identitet prethodi učinku
- vrijednost je data, ne zaslužena

To znači da „ko sam ja“ je vezano za „čiji sam ja“.

Posledice ovog modela:

- identitet je stabilan

- ne zavisi od uspjeha
- ne mora se stalno dokazivati
- odnos (Bog–čovjek) je temelj
- „Ne boj se, jer sam te otkupio... ti si moj“ (Knjiga proroka Isaije 43:1)

B) Identitet kao projekat (moderni / autonomni okvir)

Kada se odbaci transcendentni izvor:

- nema datog identiteta
- identitet postaje zadatak, ne činjenica

Zato čovjek mora izgraditi sebe kroz učinak.

Glavni alati konstrukcije identiteta:

1. dostignuća (šta sam postigao)
2. performans (koliko sam uspješan)
3. moć/status (gdje se nalazim u hijerarhiji)
4. percepcija drugih (kako me vide)
5. samonarativ (priča koju govorim o sebi)

KLJUČNI PROBLEM „IZGRADENOG IDENTITETA“

Ako je identitet zasnovan na učinku:

1. mora stalno da se održava

Ako prestaneš da „radiš“ → identitet slabi

2. postaje uporediv

Uvijek postoji neko „bolji“ → stalna nesigurnost

3. postaje krhak

Promjena okolnosti → kriza identiteta

FILOZOFSKA DIJAGNOZA: IDENTITET BEZ TEMELJA

U ovom modelu čovjek je:

- istovremeno „graditelj“ i „projekat“
- i subjekt i proizvod

Zato dolazi do paradoksa: što više gradi identitet, to manje ima stabilan identitet.

BIBLIJSKA DIJAGNOZA: IDENTITET BEZ IZVORA

Biblijski model to vidi drugačije: kada se prekine odnos sa Izvorom identitet se premješta u „stvari koje ne mogu nositi težinu“.

Zato Stari i Novi savez stalno vraćaju ideju: čovjek ne nalazi sebe u sebi, nego u odnosu s Bogom.

ZAVISNOST KAO STRUKTURA, NE SLABOST

Ovdje dolazimo do ključne filozofske tačke: čovjek nije dizajniran kao samodovoljan sistem nego kao odnosni sistem. Zato:

- zavisnost nije greška
- nego struktura bića

ZAŠTO SE JAVLJA POTREBA

ZA „SAMOIZGRADNjom IDENTITETA“

Ako se Bog ukloni kao izvor identitet mora biti „proizveden“. Ali problem je što čovjek mora biti nešto prije nego što može nešto napraviti.

Zato nastaje napetost:

- „moram se izgraditi“
- ali „nemam stabilnu osnovu da se izgradim“

KONAČNA SINTEZA: DVA MODELA IDENTITETA

1. Identitet kao dar

- izvor: Bog
- struktura: odnos
- stabilnost: visoka
- učinak: izraz identiteta

2. Identitet kao konstrukcija

- izvor: ja
- struktura: performans
- stabilnost: promjenjiva
- učinak: zamjena za identitet

ZAVRŠNA MISAO

Najdublja razlika nije u tome da li čovjek ima identitet, nego da li je identitet nešto što prima ili nešto što mora stalno dokazivati.

U biblijskom okviru, čovjek djeluje iz identiteta.

U autonomnom okviru, čovjek pokušava da dođe do identiteta kroz djelovanje.

Zato se javlja stalna dinamika: „moram postati nešto da bih bio neko“, umjesto „jesam neko, zato živim i djelujem“.

Glava 11.

Izgaranje u modernom identitetu

Zašto moderni identitet često vodi u umor, anksioznost i „izgaranje“, i kako se to filozofski povezuje sa gubitkom stabilnog izvora vrijednosti.

POLAZNA IDEJA:

IDENTITET KAO „PROJEKAT BEZ KRAJA“

U modernom (autonomnom) modelu:

- nema datog identiteta
- identitet se gradi kroz učinak
- vrijednost se stalno mora potvrđivati

To znači da čovjek nema identitet, nego ga stalno „izvodi“.

ZAŠTO TO PROIZVODI UMOR

a) Nema završne tačke

Ako je identitet projekat:

- nema trenutka „dovoljno sam“
- uvijek postoji sledeći nivo

To stvara hronični pritisak napredovanja.

b) Stalna samoevaluacija

Čovjek postaje i radnik i sudija i rezultat. To vodi u mentalno preopterećenje i stalno poređenje sa drugima.

c) Identitet zavisi od performansa

Ako ne učestvuješ u „igri“, tada „padaš kao osoba“. To znači da ne propada samo rezultat, nego osjećaj vlastite vrijednosti.

Na ovoj tački su se slomili mnogi koji su jednom postali vjernici – jednostavno nisu ozbiljno shvatili da je božanski sistem vrijednosti nespojiv sa sistemom vrijednosti palog svijeta. Željeli su oboje i prevagnuo je pritisak da postanu „neko i nešto“ ovdje i sada.

ANKSIOZNOST: KADA NEMA STABILNOG TEMELJA

Anksioznost u ovom modelu nije samo psihološki simptom, nego filozofska posledica.

a) Nestabilan identitet

Ako je identitet:

- promjenjiv
- zavisano od okolnosti
- društveno potvrđen

onda je pitanje ko sam ja kada sve to nestane?

b) Stalna mogućnost gubitka vrijednosti

Ako vrijednost dolazi iz:

- uspjeha
- statusa
- priznanja

onda uvijek postoji prijetnja:

- pada
- neuspjeha

- nevidljivosti

IZGARANJE: KOLAPS SISTEMA SAMOPROIZVODNJE

Izgaranje nije samo „umor od posla“, nego kolaps identiteta koji se održava kroz učinak.

a) Mehanizam izgaranja

1. identitet = učinak
2. učinak mora rasti
3. resursi (psihički/fizički) nisu beskonačni
4. sistem se preopterećuje
5. dolazi do „gašenja“

b) Ključna tačka

Izgaranje nije samo „radni problem“, nego ontološki umor od samoproizvodnje sebe.

FILOZOFSKA DIJAGNOZA:

ČOVJEK KAO „PROJEKT BEZ TEMELJA“

Ako nema stabilnog izvora identiteta:

- čovjek postaje vlastiti projekat
- ali i vlastiti resurs
- i vlastiti sudija

To stvara strukturu zatvorene petlje samoodržavanja.

POREĐENJE: BIBLIJSKI MODEL VS MODERNI MODEL

A) Biblijski model

- identitet = dat (primljen)
- vrijednost = prethodi učinku

- rad = izraz, ne dokaz
- odmor = moguć jer identitet ne zavisi od performansa

Zato u biblijskom okviru postoji ideja „počinka“ – čovjek može stati jer ne mora sebe proizvoditi.

B) Moderni model

- identitet = rezultat
- vrijednost = mora se dokazivati
- rad = sredstvo samopotvrde
- odmor = prijetnja (gubitak vrijednosti)

DUBOKA STRUKTURALNA RAZLIKA

Može se svesti na jednu formulu:

Biblijski: „radim zato što jesam“

Modernistički: „moram raditi da bih bio“

ZAŠTO TO VODI U STALNU ISCRPLJENOST

Ako postojanje zavisi od proizvodnje sebe onda prestanak proizvodnje je jednak osjećaju gubitka sebe.

Zato čak i odmor postaje:

- krivica
- nemir
- unutrašnji pritisak

SAVREMENI POKUŠAJI „LIJEČENJA“ PROBLEMA

Moderni sistem pokušava da riješi izgaranje kroz:

a) svjesnost i redukciju stresa – smanjenje

simptoma, ne strukture;

b) promjenu posla ili ritma – promjena konteksta, ne osnove (na primjer, zapazite da ljudi rado idu na „odmor“ ili da se „provedu“ na nekom atraktivnom mjestu kako bi se „resetovali“ ili „napunili baterije“);

c) „rad na sebi“ – često samo sofisticiranija verzija samoproizvodnje identiteta.

KLJUČNA FILOZOFSKA POENTA

Ako se ne promijeni izvor identiteta (tj. ako se ne vratimo Bogu), svi pokušaji „balansa“ ostaju unutar iste logike iscrpljivanja.

ZAVRŠNA SINTEZA

Moderni ciklus:

1. identitet = učinak
2. učinak = pritisak
3. pritisak = anksioznost
4. anksioznost = dodatni napor
5. napor = izgaranje

Biblijski kontrast:

1. identitet = dar
2. rad = izraz
3. odmor = moguć
4. vrijednost = stabilna
5. život = odnos, ne performans

ZAVRŠNA MISAO

U najdubljoj liniji, razlika nije samo psihološka nego ontološka: da li čovjek „biva“ prije nego što djeluje, ili „postaje“ kroz djelovanje?

Ako identitet mora biti proizveden, život postaje beskonačan projekat samopotvrde. Ako je identitet primljen, život postaje prostor izražavanja, a ne dokazivanja.

Glava 12.

Religijska simulacija

Kako savremena kultura zapravo „religijski“ funkcioniše: identitet, spasenje kroz performans, zasluga, krivica, ali bez Boga – kao zamjena sistema spasenja.

Povezaćemo to u dvije ravni:

1. biblijska kritika formalizma i „simulirane religioznosti“;
2. filozofska ideja da čovjek ne prestaje biti „religiozno biće“, nego mijenja objekt obožavanja.

BIBLIJSKI OKVIR: RELIGIJA BEZ ODNOSA (SIMULIRANA RELIGIOZNOST)

U Bibliji se stalno pravi razlika između:

- **živog odnosa sa Bogom**
- **i rituala bez unutrašnje stvarnosti**

a) Kritika spoljašnje religije

Isus često kritikuje religijski sistem svog vremena:

- „Ovaj narod me poštuje usnama, ali im je srce daleko od mene“ (Matej 15:8).

Problem nije u formi, nego u:

- odvojenosti forme i srca
- religiji kao predstavi bez odnosa

b) Sveštenstvo i posredništvo

U Starom savezu sveštenstvo ima funkciju posredovanja (npr. Leviti), ali u Novom savezu dolazi promjena:

- Hrist je **jedini posrednik** (1 Timoteju 2:5)
- pristup Bogu je „otvoren“

Zato se ideja „nužnog ljudskog posredničkog sloja“ isključuje (vidi: 1 Petrova 2:5).

c) „Svete tajne“ i misticizam

Biblijski misticizam postoji (npr. Božija transcencija), ali je ograničen time da:

- Bog se objavljuje
- nije skriven zbog elitizma, nego zbog svetosti

Problem koji Biblija kritikuje nije misterija, nego monopol nad pristupom Bogu. Otuda „svete tajne“ u crkvi, posebno tradicionalnoj. Premisa je ista kao u svakoj paganskoj religiji ili čak okultizmu i magiji: postoje „prosvijeteljeni“ posrednici sa onostranim.

d) Hramovi i veličanstveni objekti

Isus relativizuje hram kao fizički centar: „Dolazi čas kada Ocu nećete služiti ni na ovoj gori ni u Jerusalimu... nego u duhu i istini“ (Jovan 4:21–24).

To znači:

- određeni prostor nije izvor prisustva Boga
- odnos jeste

FILOZOFSKA IDEJA: RELIGIJA KAO

„NEIZBJEŽNA FORMA SMISLA“

Sada prelazimo na širu filozofsku interpretaciju.

Čak i kada se ukloni klasična religija, čovjek zadržava strukturu „religioznosti“, jer čovjek uvijek traži nešto apsolutno (smisao, vrijednost, izvor identiteta).

„SIMULIRANA RELIGIOZNOST“

U SEKULARNOM KONTEKSTU

Čak i kada se Bog ukloni iz centra, isti obrasci se vraćaju kroz druge sisteme:

a) Grandiozne manifestacije

Umjesto vjerskih procesija:

- politički skupovi
- ideološke ceremonije
- masovne kulturne manifestacije

Funkcija je slična – kolektivna potvrda zajedničkog „apsoluta“.

b) „Sveštenstvo“ u novom obliku

Iako formalno nema sveštenstva, pojavljuju se funkcionalne uloge:

- eksperti
- influenseri
- ideološki autoriteti
- tehnokratske elite

Oni posreduju između „istine“ i mase.

c) „Svete tajne“ (zatvoreni znanje-sistemi)

U modernom društvu kompleksni sistemi znanja (tehnologija, ekonomija, algoritmi) postaju „neprozirni“.

Za većinu ljudi:

- funkcionisanje sistema je nevidljivo
- vjeruje se „stručnim autoritetima“

To stvara strukturu znanja kao oblika posredovane misterije.

d) „Sveti objekti“ modernog svijeta

Umjesto hramova:

- institucije
- finansijska tržišta
- tehnološke platforme
- nacionalni simboli

Oni dobijaju:

- emocionalnu težinu
- ritualnu zaštitu
- simboličku svetost

KLJUČNA FILOZOFSKA POENTA:

ČOVJEK NE PRESTAJE BITI „OBOŽAVAJUĆE BIĆE“

Ovo je centralna ideja (i u teologiji i u filozofiji religije): čovjek ne može živjeti bez nečega što tretira kao krajnju vrijednost.

Ako se Bog ukloni, nešto drugo zauzima to mjesto.

POREĐENJE IZMEĐU PRAVE I SIMULIRANE RELIGIOZNOSTI

Biblijski okvir (kritika formalizma):

- Bog kao živ odnos
- ritual bez srca = prazna forma

- posredništvo nije cilj nego sredstvo
- prostor (vjerski objekat) nije izvor svetosti

Sekularna „religiozna“ struktura:

- apsoluti se sele (država, ideologija, tržište, identitet);
- pojavljuju se rituali (manifestacije, simboli, lojalnost);
- pojavljuju se posrednici (elite, eksperti);
- pojavljuju se „sveti objekti“ (institucije, sistemi).

DUBOKA SLIČNOST

Obje strukture rješavaju isto pitanje: gdje čovjek stavlja svoj krajnji smisao i sigurnost?

Razlika je:

- Biblijski: apsolut je lični Bog.
- Sekularno: apsolut je decentralizovan, ali i dalje funkcioniše kao „zamjena“.

ZAVRŠNA SINTEZA

Može se reći ovako:

- religija u biblijskom smislu može degenerisati u formu bez odnosa (što se kritikuje kao licemjerje);
- sekularni svijet ne ukida religijsku strukturu, nego je **preoblikuje u druge simbole i sisteme**;
- čovjek ne prestaje tražiti apsolut – samo mijenja gdje ga smješta.

ZAVRŠNA MISAO

U najdubljem sloju, pitanje nije da li čovjek ima religiju nego šta čovjek tretira kao krajnju stvarnost od koje zavisi njegov identitet i smisao.

Biblijska kritika „prazne religije“ i filozofska analiza „sekularnih apsoluta“ zapravo se susreću na istoj tački:

- problem nije potreba za smislom
- nego pogrešno lociran izvor smisla

Glava 13.

Iluzija spasenja pomoću visoke tehnologije

Ovo je veoma zanimljiva tema jer se direktno dotiče jedne od najstarijih biblijskih ideja: čovjekove težnje da dostigne božanski status nezavisno od Boga.

U suštini, moderna tehnološka vizija „spasenja kroz nauku“ često djeluje kao sekularizovana verzija stare zmijine poruke iz Edena: „Bićete kao bogovi.“ Samo što danas umjesto drveta poznanja dobra i zla imamo tehnologiju i umjesto magije imamo AI i biotehnologiju i transhumanizam.

Savremena kultura sve više vjeruje da su smrt, patnja, ograničenja tijela pa čak i ljudska priroda tehnički problemi koje će nauka vremenom riješiti.

Otuda ideje produženja života, genetskog unapređenja, spajanja čovjeka i mašine, digitalne svijesti, „uplodovanja uma“... Cilj je praktično pobijediti smrt bez Boga. To je ključna duhovna tačka.

PROBLEM: MEMORIJA NIJE ISTO ŠTO I LIČNOST

Ideja „prebacivanja čovjeka u robota“ uglavnom počiva na materijalističkoj pretpostavci:

- čovjek = informacija,

- svijest = neuronski kod,
- identitet = memorijski obrazac.

Ali čak i filozofski to je veoma problematično. Ako bi skenirali tvoj mozak, kopirali sva sjećanja i ubacili ih u mašinu, da li bi to bio ti – ili samo kopija koja misli da je ti? To je ogromna razlika. Originalna svijest bi i dalje umrla. Kopija nije kontinuitet identiteta. To je više reprodukcija nego besmrtnost.

BIBLIJSKI POGLED: ŽIVOT NIJE SAMOODRŽIV

Biblijski čovjek nije samo skup podataka.

Čovjek je stvoreno biće, zavisno od Boga kao Izvora života: Prah zemaljski + Božji dah života = živa duša (Postanje 2:7)

Dakle, život nije nešto što postoji autonomno. Čovjek nema besmrtnost u sebi. 1 Timoteju 6:16 kaže da Bog „jedini ima besmrtnost“.

To je suštinski drugačiji koncept od transhumanizma.

TEHNOLOGIJA KAO NOVI „VAVILONSKI TORANJ“

Priča o Vavilonu je fascinantno relevantna. Ljudi kažu: „Sazidaćemo grad i kulu do neba.“

To nije samo arhitektura. To je simbol:

- autonomije,
- kolektivnog ljudskog uzdizanja,
- pokušaja da čovjek sam sebi obezbijedi sigurnost i transcendenciju.

Danas globalna tehnologija, AI, biotehnologija, digitalna mreža, mogu igrati sličnu psihološku i civilizacijsku ulogu.

Ideja je „ne treba nam Bog; sami ćemo prevazići ograničenja.“

ZAŠTO JE OVO PRIVLAČNO?

Jer čovjek intuitivno zna:

- da je smrt neprirodna,
- da nešto nije u redu sa svijetom,
- da čezne za vječnošću.

Transhumanizam praktično pokušava da ispuni tu čežnju tehničkim sredstvima, istovremeno stvarajući neuporedivo veće mogućnosti da „uživa“ u hedonizmu. Međutim, problem je što tehnologija može produžiti funkcionalnost, ali ne može riješiti moralni problem grijeha.

NAUKA MOŽE MNOGO –

ALI NE MOŽE RIJEŠITI PROBLEM ZLA

Ovo je možda najvažnija tačka.

Pretpostavimo da ljudi žive 500 godina, da uklone mnoge bolesti i da spoje mozak sa računarima.

Da li bi nestala sebičnost, mržnja, pohlepa, nasilje, moralna pokvarenost?

Biblijski problem čovjeka nije prvenstveno biološki nego moralno-duhovni.

Zato tehnološki napredak povećava moć čovjeka –

čineći ga još opasnijim – ali ne i njegov karakter. Moć bez moralne transformacije može povećati destruktivnost.

ILUZIJA SAMOSPASENJA

U biblijskom smislu „spasenje“ nije samo:

- produženje trajanja svijesti,
- očuvanje podataka,
- biološka optimizacija.

Spasenje znači:

- pomirenje sa Bogom,
- oslobođenje od grijeha,
- obnovu karaktera,
- pobjedu nad smrću kroz Boga.

Tehnološka civilizacija nudi besmrtnost bez sveto-
sti. To je veoma važna razlika.

PARADOKS MODERNE CIVILIZACIJE

Što čovjek postaje tehnološki moćniji, to često postaje očiglednije da:

- nije moralno zreliji,
- nije mudriji,
- nije manje sklon samouništenju.

Imamo:

- nevjerovatnu tehnologiju,
- ali i ratove,
- manipulaciju,
- zavisnosti,

- usamljenost,
- duhovnu prazninu.

To pokazuje ograničenje ideje da će nauka sama spasiti čovječanstvo.

BIBLIJSKA ALTERNATIVA

Biblija ne odbacuje znanje ili tehnologiju. Problem nije nauka sama po sebi. Problem nastaje kada čovjek pokušava da preuzme mjesto Boga.

Biblijska nada nije bijeg iz tijela u mašinu, nego uskrsenje, novo stvaranje i obnovljeni čovjek u zajednici sa Bogom.

Hrišćanska nada nije digitalna besmrtnost, nego stvarna pobjeda nad smrću kroz Boga.

PARALELE IZMEĐU TRANSHUMANIZMA I OTKRIVENJA

Transhumanizam nije samo tehnologija. To je ideja da čovjek može unaprijediti sebe, prevazići biologiju, pobijediti smrt, spojiti se sa tehnologijom, postati „post-human“. U suštini čovjek postaje projekat samostvaranja.

To je skoro religijska vizija:

- ima svoju „eshatologiju“ (buduće spasenje),
- svoje proroke,
- svoje obećanje besmrtnosti,
- i vjeru u tehnološku singularnost.

Otkrivenje opisuje globalni sistem čovjekocentrične moći. U Otkrivenju „zvijer“ predstavlja:

- centralizovanu pobunjenu vlast,
- političko-religijski sistem,
- globalnu kontrolu,
- ekonomsku i ideološku prisilu.

Ključni motiv nije tehnologija sama po sebi, nego čovječanstvo organizovano protiv Boga.

To podsjeća na:

- Vavilon,
- kolektivnu autonomiju,
- pokušaj stvaranja svijeta bez Boga.

Otkrivenje 13 govori o:

- „liku zvijeri“,
- sistemu koji govori,
- kontroli kupovine i prodaje,
- univerzalnom pritisku na lojalnost.

Naravno, tekst nije tehnički priručnik za buduće uređaje. Ali zanimljivo je da savremena tehnologija prvi put u istoriji stvara infrastrukturu za:

- globalni nadzor,
- digitalni identitet,
- ekonomsku kontrolu,
- masovno oblikovanje mišljenja,
- algoritamski uticaj na ponašanje.

Poenta nije „AI = zvijer.“ Poenta je da tehnologija može postati **instrument ili mehanizam sistema** koji traži apsolutnu lojalnost.

Transhumanizam nudi isto što i zmija u Edenu:

prevazilaženje ljudskih granica, samostvorenu evoluciju, tehnološku transcendenciju, kontrolu nad životom i smrću. Drugim riječima, čovjek više ne prima identitet od Boga, nego ga sam konstruiše.

To je veoma „otkrivenjski“ motiv: stvorenje pokušava zauzeti mjesto Stvoritelja.

Ključna tema Otkrivenja nije tehnologija nego kome čovjek daje ultimativnu lojalnost.

U knjizi postoje dva puta:

- obožavanje Boga,
- ili obožavanje zvijeri i njenog sistema.

Transhumanizam može postati kvazireligija kada tehnologija postane izvor nade, besmrtnosti, identiteta, smisla i spasenja.

Tada tehnologija prestaje biti alat i postaje predmet povjerenja gotovo religijskog tipa.

Otkrivenje upravo prikazuje civilizaciju koja ima veliku moć, ali ostaje moralno pobunjena.

„ŽIG ZVIJERI“ I POGREŠNA FOKUSIRANJA

Važno je izbjeći popularne simplifikacije:

- „žig = čip“,
- „AI = antihrist“,
- „internet = zvijer“.

To nije ozbiljna egzegeza.

U biblijskom kontekstu žig označava pripadnost, lojalnost i identitet.

Ruka i čelo u Bibliji simbolizuju: djela, um, odluke, odanost. Dakle fokus je duhovno-moralan, ne prvenstveno tehnički. Ali tehnologija može olakšati sisteme kontrole i prisile koji su ranije bili nemogući.

Najdublja paralela je lažno spasenje. To je suština svega. Otkrivenje prikazuje lažni sistem spasenja:

- lažno jedinstvo,
- lažni mir,
- lažnu sigurnost,
- lažnu transcendenciju.

Transhumanizam u nekim oblicima nudi spasenje bez pokajanja, besmrtnost bez Boga, vječnost bez svetosti, evoluciju bez moralne obnove.

Tu je najjača filozofska dodirna tačka.

Ne treba demonizovati tehnologiju niti svaku inovaciju povezivati sa apokalipsom. Tehnologija je alat. Ali istorija pokazuje da svaki moćan alat odražava karakter onoga ko ga koristi.

Otkrivenje upozorava da će ljudska civilizacija bez Boga težiti centralizaciji moći, kontroli, samoobožavanju i zamjeni Boga ljudskim sistemima.

Transhumanizam može postati dio tog obrasca kada tehnologiju pretvori u sredstvo samospasenja i samobožanstvenosti. Zato je veza između Otkrivenja i transhumanizma prije svega duhovna, antropološka i filozofska – mnogo više nego tehnička ili senzacionalistička.

Glava 14.

Ideološki kreirani idoli

Kako se u savremenom društvu spajaju identitet, politika i „spasenje“ kroz ideologije (što mnogi autori opisuju kao sekularizovane religijske sisteme).

Ovo se može dobro razumjeti ako se ne posmatra kao „religija koja je nestala“, nego kao **religijska struktura koja se preselila u druge domene**. U filozofiji religije i političkoj teoriji često se govori o tome da moderni svijet nije postao nereligiozan, nego **reorganizovan oko sekularnih „apsoluta“**.

OSNOVNA IDEJA: POLITIKA I IDEOLOGIJA KAO „SEKULARIZOVANA RELIGIJA“

Kada se Bog ukloni iz javnog centra smisla, čovjek i dalje ostaje biće koje traži:

- izvor dobra i zla
- smisao istorije
- identitet zajednice
- „spasenje“ od problema (nepravde, haosa, patnje)

Zato se pojavljuje struktura koja liči na religiju, ali ima sekularni sadržaj.

STRUKTURALNE SLIČNOSTI RELIGIJE I IDEOLOGIJE

Bez obzira na sadržaj, mnogi sistemi imaju iste „funkcije“:

a) Narativ o svijetu (teologija istorije)

- Religija: stvorenje → pad → iskupljenje
- Ideologija: opresija → borba → oslobođenje → „novi svijet“

Obje nude objašnjenje gdje smo i kuda idemo.

b) Dijagnoza problema (griješ / nepravda)

- Religija: grijeh kao duboki problem čovjeka.
- Ideologija: strukturalna nepravda, sistem, neprijatelj.

U oba slučaja postoji „uzrok zla“ koji objašnjava svijet.

c) Spasilačka vizija (eshatologija)

- Religija: konačno iskupljenje, novi svijet.
- Ideologija: utopija, pravedno društvo, „krajnja pravda“.

Ovo je ključna tačka: ideologija obećava oblik „spasenja“, ali u istorijskom okviru.

d) Moralna podjela svijeta

- pravedni / nepravedni
- prosvjetljeni / neosviješćeni
- „napredni“ / „zaostali“

Ovo funkcioniše kao sekularna verzija moralne kosmologije.

POLITIČKE IDEOLOGIJE KAO ZAMJENA ZA „SPASENJE“

U modernom svijetu, različite ideologije preuzimaju religijsku funkciju:

a) liberalizam (ekstremni oblik)

- spasenje kroz individualnu slobodu i izbor
- identitet = autonomni projekat
- problem = ograničenja i represija

b) marksizam (klasični primjer)

- spasenje kroz ukidanje klasne borbe
- istorija ima „cilj“
- neprijatelj sistema = uzrok zla

c) nacionalizam

- spasenje kroz kolektivni identitet
- „nacija“ kao gotovo sveti subjekt
- istorijska misija zajednice

„SVEŠTENSTVO“ U IDEOLOŠKIM SISTEMIMA

Iako nema religijskog sveštenstva, pojavljuju se funkcionalne uloge:

- intelektualne elite
- politički lideri
- medijski autoriteti
- akademski „čuvari narativa“

Oni interpretiraju stvarnost za mase.

Ovo je strukturalno slično posredništvu u religiji, zbog čega crkva i država lako „pronalaze“ zajednički interes i rade na istim ciljevima.

„SVETE KNJIGE“ I KANONI

Ideologije imaju svoje „tekstove autoriteta“:

- ustavi i deklaracije
- klasični ideološki tekstovi
- partijski ili akademski kanoni

Oni funkcionišu kao normativni okvir istine.

RITUAL I KOLEKTIVNA POTVRDA

Moderni „rituali“ nisu nestali:

- politički skupovi
- nacionalni praznici
- medijski događaji
- društvene kampanje
- simboličke ceremonije (zakletve, inauguracije)

Njihova funkcija je kolektivno učvršćivanje identiteta i vjerovanja.

IDENTITET I „SPASENJE KROZ IDEOLOGIJU“

Ovo se spaja sa temom identiteta koju smo ranije obradili.

Ako identitet nije dat, nego se gradi, ideologija nudi:

- „ko si ti“ → pripadnost grupi
- „zašto postojiš“ → misija
- „šta je dobro“ → narativ sistema

Drugim riječima, ideologija postaje okvir identiteta i smisla.

**KLJUČNA FILOZOFSKA POENTA:
NEIZBJEŽNOST „APSOULTA“**

Čak i kada se odbaci religija, ostaje struktura, čovjek uvijek stvara ili usvaja neki oblik apsolutnog referentnog okvira.

Ako Bog nije:

- izvor istine
- izvor dobra
- izvor identiteta

onda to postaje:

- država
- ideologija
- historijski cilj
- ili „čovječanstvo“ kao apstraktni apsolut

PROBLEM: KADA RELATIVNO POSTANE APSOLUTNO

Ideologije postaju problematične kada:

- historijski ciljevi postanu „sveti“
- politički projekti postanu moralno apsolutni
- ljudi postanu sredstva za „viši cilj“

Tada se događa ono što podsjeća na religijsku devijaciju: sredstvo postaje svetije od čovjeka. Ovo je izraženo u poslovice „bolje da propadne selo nego običaji“.

BIBLIJSKA PARALELA

(STRUKTURALNO, NE IDENTITETSKI)

Biblijski tekstovi upozoravaju na:

- zamjenu Boga „idolima“
- apsolutizaciju stvorenih stvari
- gubitak mjere između sredstva i krajnje stvarnosti

U filozofskom jeziku, svaka stvar koja postane apsolut nosi rizik idolizacije.

ZAVRŠNA SINTEZA

Može se sažeti u tri nivoa:

1. Antropološki nivo. – Čovjek ne može živjeti bez smisla i apsoluta.

2. Sociološki nivo. – Zato svako društvo stvara sisteme koji funkcionišu kao „sekularne religije“.

3. Filozofski nivo. – Problem nije postojanje sistema, nego šta postaje krajnji izvor vrijednosti i identiteta.

ZAVRŠNA MISAO

Moderna politika i ideologije ne zamjenjuju religiju tako što je ukidaju, nego tako što preuzimaju njene funkcije (smisao, identitet, moral, „spasenje“) ali ih prebacuju u istorijski i ljudski okvir.

Zato se može reći da čovjek ne prestaje da traži „spasenje“, nego ga počinje tražiti u sistemima koje sam gradi – tamo gdje se nikad ne može zaista naći.

Pogovor

U osnovi svih velikih ljudskih pitanja – religijskih, filozofskih, političkih i psiholoških – nalazi se jedno temeljno pitanje: **Da li čovjek ima život i smisao u sebi ili ih prima izvan sebe?**

Od odgovora na to pitanje zavisi kako razumijemo: identitet, slobodu, moral, društvo i samu ideju spasenja.

Ova studija pokušala je povezati biblijski okvir sa filozofskim razvojem ideje autonomnog čovjeka i savremenim posledicama tog modela.

U biblijskom narativu, čovjek nije samoodrživi izvor života, nego biće koje postoji kao stvoreno od Boga i u odnosu sa Bogom. Ako to ne shvatimo i prihvatimo, koncept spasenja ili čak sama religija mogu nam biti potpuno apstrakti i neprivlačni.

U biblijskom smislu, grijeh nije samo pogrešno ponašanje, nego prekid odnosa, samopostavljanje čovjeka kao autonomnog sudije dobra i zla i pokušaj samoodređenja bez Boga. Posledica nije samo krivica, nego i stanje odvojenosti.

U dubljem metafizičkom smislu, biblijski model ne tvrdi samo da je čovjek moralno zavisian od Boga, nego da je njegova **egzistencija strukturalno zavisna**. To znači da čovjek ne posjeduje „samoodrživo postojanje“,

nego ga stalno prima.

Iz toga proizlazi ključna ideja: nezavisnost čovjeka nije neutralna mogućnost, nego ontološka iluzija ako se apsolutizuje.

U tom okviru, autonomija nije samo etička pozicija, nego pokušaj redefinicije same strukture bića.

Ovdje nastaje ključni problem moderne svijesti: Ako čovjek vjeruje da ima život „po sebi“, onda:

- ne vidi od čega bi se trebao spasavati
- grijeh postaje relativan pojam
- spasenje postaje nepotrebna kategorija

Ali u biblijskom okviru, potreba za spasenjem proizlazi iz tri tvrdnje:

1. čovjek nije izvor života
2. čovjek je izgubio ispravan odnos sa Izvorom
3. čovjek ne može sam obnoviti taj odnos

Zato spasenje nije dodatak životu, nego odgovor na njegovu poremećenu strukturu.